

ZESZYTY NAUKOWE

4 (73) 2014

WARSZAWA 2014

RADA REDAKCYJNA

prof. zw. dr hab. Zdzisław Bombera – przewodniczący
prof. dr hab. Małgorzata Gmurczyk-Wrońska – wiceprzewodnicząca
prof. dr hab. Anatolij Afonin
prof. dr hab. Wirginia Cytowicz-Karpiłowska
prof. dr hab. Tadeusz Juskiewicz
dr Piotr Dominik
dr Edward Modzelewski – sekretarz

REDAKCJA

dr Edward Modzelewski – redaktor naczelny
mgr Iwona Grotowska – sekretarz redakcji

Zeszyt poświęcony zagadnieniom dotyczącym ochrony przyrody i środowiska oraz rozwoju turystyki i rekreacji, a także edukacji ekologicznej i turystycznej na obszarach prawnie chronionych.

ADRES REDAKCJI

ALMAMER Szkoła Wyższa
01-201 Warszawa, ul. Wolska 43
www.almamer.pl

SKŁAD I ŁAMANIE

Igor Hermanowski

REDAKCJA I KOREKTA

mgr Jolanta Sierakowska

© Copyright by ALMAMER Szkoła Wyższa, Warszawa 2014

ISSN 2299-5722 – wersja drukowana
ISSN 2300-8083 – (e-book) PDF

DRUK I OPRAWA

Zakład Wydawniczy DrukTur sp. z o.o.
Warszawa, ul. Wolska 43

ZAMÓWIENIA I PRENUMERATA

e-mail: wydawnictwo@druktur.pl
tel. 22 321 85 03

SPIS TREŚCI/CONTENTS

ROLA PAŃSTWA W KOMPENSACJI STRAT WŁAŚCICIELI Z TYTUŁU OCHRONY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	7
<i>THE ROLE OF THE STATE IN THE COMPENSATION OF THE LOSSES SUFFERED BY PROPERTY OWNERS BECAUSE OF THE NATURAL ENVIRONMENT AND CULTURAL HERITAGE PROTECTION</i>	
IRENA JĘDRZEJCZYK	
ODDZIAŁYWANIE INSTRUMENTÓW POLITYKI TURYSTYCZNEJ NA OBSZARY CHRONIONE	29
<i>TOURISM POLICY INSTRUMENTS IMPACT ON PROTECTED AREAS</i>	
ALEKSANDER PANASIUK	
ROLA OBSZARÓW CHRONIONYCH W ROZWOJU EDUKACJI, TURYSTYKI I REKREACJI W OPINII MIESZKAŃCÓW LUBELSZCZYNY	41
<i>THE ROLE OF PROTECTED AREAS IN THE DEVELOPMENT OF EDUCATION, TOURISM AND RECREATION IN THE OPINION OF THE INHABITANTS OF THE LUBLIN PROVINCE</i>	
BOGUSŁAW SAWICKI	
USŁUGI AGROTURYSTYCZNE W GMINACH OBEJMUJĄCYCH TERENY BIAŁOWIESKIEGO PARKU NARODOWEGO I BIEBRZAŃSKIEGO PARKU NARODOWEGO	51
<i>THE AGROTOURISTIC SERVICES WITHIN MUNICIPALITIES OF BIAŁOWIESKI NATIONAL PARK AND BIEBRZAŃSKI NATIONAL PARK</i>	
GRAŻYNA ANNA CIEPIELA, MONIKA KUR-KOWALSKA	
WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU BIESZCZADZKIEGO PARKU NARODOWEGO W ROZWOJU AGROTURYSTYKI NA TERENIE BIESZCZADÓW	67
<i>POTENTIAL OF USING BIESZCZADY NATIONAL PARK OF THE DEVELOPMENT OF AGRITOURISM IN AREA BIESZCZADY</i>	
BEATA PRUKOP, JAROSŁAW HERBERT	
ROZWÓJ AGROTURYSTYKI W REGIONIE POŁUDNIOWOROZTOCZAŃSKIEGO PARKU KRAJOBRAZOWEGO	77
<i>THE DEVELOPMENT OF FARM TOURISM IN THE REGION OF SOUTH ROZTOCZE LANDSCAPE PARK</i>	
SYLWIA GOLIAN	
FORMY TURYSTYKI I REKREACJI NA PRZYKŁADZIE POLSKICH PARKÓW NARODOWYCH	87
<i>FORMS OF TOURISM AND RECREATION ON THE EXAMPLE OF POLISH NATIONAL PARKS</i>	
AGATA KOBYŁKA, MARTA KULAWCZUK	

POSTRZEGANIE PRZEZ MIESZKAŃCÓW SUWAŁK WIGIERSKIEGO PARKU NARODOWEGO JAKO MIEJSCA ATRAKCYJNEGO TURYSTYCZNIE	105
<i>PERCEPTIONS OF SUWAŁKI RESIDENTS WIGIERSKI NATIONAL PARK AS AN ATTRACTIVE TOUR PLACE</i>	
ANDRZEJ SOROKA	
WYBRANE PROBLEMY ROZWOJU TURYSTYKI W OBSZARZE FUNKCJONALNYM POLESKIEGO PARKU NARODOWEGO	115
<i>SELECTED PROBLEMS OF TOURIST DEVELOPMENT IN THE POLESIE NATIONAL PARK FUNCTIONAL AREA</i>	
DAWID SOSZYŃSKI, TADEUSZ J. CHMIELEWSKI, BARBARA SOWIŃSKA-ŚWIERKOSZ, CYPRIAN JARUGA, MONIKA WESOŁOWSKA, ANNA MYKA-RADUJ	
PROMOCJA RUCHU TURYSTYCZNEGO W KRASNOBRODZKIM PARKU KRAJOBRAZOWYM	131
<i>THE PROMOTION OF TOURISM IN KRASNOBROD LANDSCAPE PARK</i>	
ANNA MAZUREK-KUSIAK	
TURYSTYKA PIESZA W BIESZCZADZKIM PARKU NARODOWYM JAKO FORMA AKTYWNEGO STYLU ŻYCIA W OPINII STUDENTÓW I ABSOLWENTÓW UNIwersytetu RZESZOWSKIEGO	145
<i>HIKING IN THE BIESZCZADY NATIONAL PARK AS A FORM OF ACTIVE LIFESTYLE IN THE OPINION OF STUDENTS AND GRADUATES OF THE UNIVERSITY OF RZESZÓW</i>	
JAROSŁAW HERBERT, BEATA PRUKOP	
WALORY PUSZCZY BIAŁOWIEJSKIEJ W ASPEKcie TURYSTYKI AKTYWNEJ	161
<i>ADVANTAGES OF THE BIAŁOWIEŻA FOREST IN THE ASPECT OF ACTIVE TOURISM</i>	
AGNIESZKA BŁASZCZAK, BOŻENA BEDNARSKA	
SZANSE ROZWOJU TURYSTYKI EKOLOGICZNEJ W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM	179
<i>THE ENVIRONMENTAL TOURISM DEVELOPMENT OPPORTUNITIES IN PROVINCE LUBLIN</i>	
ANNA MAZUREK-KUSIAK, JULIA WOJCIECHOWSKA-SOLIS, MARTA KULAWCZUK, JERZY KOPROŃ	
WYBRANE WSKAŹNIKI ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU Z UWZGLĘDNIENIEM OBSZARÓW CHRONIONYCH W POWIECIE WŁODAWSKIM	195
<i>SELECTED INDICATORS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT INCLUDING PROTECTED AREAS IN WŁODAWSKI DISTRICT</i>	
JULIA WOJCIECHOWSKA-SOLIS	
POMNIKI PRZYRODY W LUBLINIE ORAZ ICH POPULARNOŚĆ WŚRÓD MIESZKAŃCÓW	207
<i>MONUMENTS OF NATURE IN LUBLIN AND THEIR POPULARITY AMONG RESIDENTS</i>	
ANNA MAZUREK-KUSIAK	
DZIAŁANIA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH W ZAKRESIE ROZWOJU TURYSTYKI NA OBSZARACH PRAWNIE CHRONIONYCH	221
<i>THE ACTIVITIES OF NGOs IN THE DEVELOPMENT OF TOURISM IN AREAS PROTECTED BY LAW</i>	
MARTA KULAWCZUK, AGATA KOBYŁKA	

ROLA OBSZARÓW PRAWNIE CHRONIONYCH W KSZTAŁTOWANIU STRUKTURY MIASTA ORAZ ICH WPŁYW NA JAKOŚĆ ŻYCIA MIEJSKIEGO	237
<i>THE ROLE OF PROTECTED AREAS IN THE CITY SHAPING AND ITS IMPACT ON QUALITY OF CITY LIFE</i>	
ANNA SAWICKA, MICHAŁ FILIPOWICZ	
WSPÓŁWYSTĘPOWANIE WALORÓW PRZYRODNICZYCH JAKO ŹRÓDŁO KONFLIKTU W ROZWOJU TURYSTYKI I PROBLEM W TURYSTYCE EDUKACYJNEJ NA OBSZARACH CHRONIONYCH NA PRZYKŁADZIE MORSKIEGO PARKU NARODOWEGO ZAKINTHOS	253
<i>COEXISTENCE OF ENVIRONMENTAL ATTRACTIONS AS A SOURCE OF CONFLICT IN TOURISM DEVELOPMENT AND OBSTACLE FOR TOURISM EDUCATION IN PROTECTED AREAS – THE NATIONAL MARINE PARK OF ZAKYNTHOS CASE STUDY</i>	
ANNA DŁUŻEWSKA, MACIEJ DŁUŻEWSKI	

ROLA PAŃSTWA W KOMPENSACJI STRAT WŁAŚCICIELI Z TYTUŁU OCHRONY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

*THE ROLE OF THE STATE IN THE COMPENSATION OF THE LOSSES
SUFFERED BY PROPERTY OWNERS BECAUSE OF THE NATURAL
ENVIRONMENT AND CULTURAL HERITAGE PROTECTION*

IRENA JĘDRZEJCZYK

SZKOŁA GŁÓWNA GOSPODARSTWA WIEJSKIEGO W WARSZAWIE

Streszczenie

W opracowaniu poruszono zagadnienia związane ze środowiskowymi ograniczeniami w korzystaniu z prawa własności i ich oddziaływaniem na turystykę. Ujęto również problematykę skutków zmian w strukturze własnościowej dziedzictwa kulturowego oraz politykę gospodarowania ziemią. Poza tym zaakcentowano prognozy wynikające z uwolnienia obrotu ziemią dla obszarów chronionych i cennych obiektów kulturowych w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem Lubelszczyzny.

Summary

The issues connected with the environmental limitations on the use of the right of possession and their influence on tourism were discussed in this study. The problems arising from the changes in the cultural heritage ownership structure, as well as the land development policy were also considered. Additionally the study drew attention to forecasts dealing with the results of the cessation of restrictions on land property trading in protected areas and valuable cultural sites in Poland, with particular regard for Lublin Province.

LITERATURA

Duffek K.A., Steger G., *Reform der EU-Agrarpolitik: Für sozialen und ökologischen Umbau*, Renner-Institut, Wien 1997.

Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz. Urz. UE WE L 206 z 22.07.1992).

Dyrektywa 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradzania szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu (Dz. Urz. UE L 143/56 z 30.04.2004).

Fiedor B. (red.), *Dostosowanie polskiego prawa i regulacji ekologicznych do rozwiązań Unii Europejskiej. Koszty i strategia*, Wydawnictwo „Ekonomia i Środowisko”, Wrocław – Białystok 1999–2000.

Höcklin S., *Magnet Kultur*, Geographische Gesellschaft Trier, Universität Trier, Trier 1996.

Knight A., *Value Based Management. Developing a Systematic Approach to Creating Shareholder Value*, McGraw-Hill, New York 1998.

Kreilkamp E., Pechlaner H., Steinecke A., *Gemachter oder gelebter Tourismus. Destinationsmanagement und Tourismuspolitik*, Academia Europeica Bulsan, Linde Verlag, Wien 2001.

Metody szacowania kosztów szkód w środowisku, ATMOTERM SA na zlecenie Ministerstwa Środowiska, NFOŚiGW, Warszawa, czerwiec 2008.

Nakamura L.I., *Economics and New Economy: The Invisible Hand Meets Creative Destruction*, „Federal Reserve Bank of Philadelphia Business Review” 2000, nr 7–8.

Pears D.W., *Environmental Appraisal and Environmental Policy in the European Union*, „Environmental & Resource Economics” 1998, vol. 11, nr 3–4.

Raporty Forum Inicjatyw Rozwojowych Europejskiego Funduszu Rozwoju Wsi Polskiej w Warszawie dotyczące doświadczeń innych krajów w zakresie kontroli obrotu ziemią, FIREFRWP, Warszawa 2014.

Ritzer G., *Enchanting a Disenchanted World. Revolutionizing the Means of Consumption*, Thousand Oaks, London – New Delhi 1999.

Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (DzU 2007 nr 75, poz. 493 ze zm.).

Ustawa dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (DzU 2001 nr 62, poz. 627 ze zm.).

Vereinte Nationen. Offizielles Protokoll der Generalversammlung, Fünzigste Tagung, Beilage I (A/50/1), 95-24756 (G), GE.95-03268, Genf 1995.

Wachter D., Bodenmarktpolitik. Sozioökonomische Forschungen, Band 28, Bern 1993.

ODDZIAŁYWANIE INSTRUMENTÓW POLITYKI TURYSTYCZNEJ NA OBSZARY CHRONIONE

TOURISM POLICY INSTRUMENTS IMPACT ON PROTECTED AREAS

ALEKSANDER PANASIUK
UNIWERSYTET SZCZECIŃSKI

Streszczenie

Celem opracowania jest wskazanie podmiotów polityki turystycznej, które w ramach swoich kompetencji podejmują zadania związane z oddziaływaniem na obszary chronione. Strukturę polityki turystycznej tworzą: podmioty polityki, adresaci polityki, modele polityki, instrumenty polityki. Podmiotami polityki są m.in. międzynarodowe organizacje turystyczne, organy Unii Europejskiej, organy ustawodawcze, krajowe organizacje turystyczne, władze lokalne.

Summary

The aim of the study is an indication of the operators of tourism policy within the framework of their powers undertake tasks related to the impact on protected areas. The structure of the tourism policy consists of: policy actors, recipients of politics, policy models, policy instruments. Policy stakeholders include international tourist organizations, bodies of the European Union, legislative bodies, national tourist organizations, local authorities.

LITERATURA

- Firlit-Fesnak G., Szyłko-Skoczny M. (red.), *Polityka społeczna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Kornak A.S., Rapacz A., *Zarządzanie turystyką i jej podmiotami w miejscowości i regionie*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2001.
- Kurek W. (red.), *Turystyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
- Meyer B., *Kształtowanie strategii rozwoju turystyki przez jednostki samorządu terytorialnego*, [w:] A. Panasiuk (red.), *Polityka turystyczna*, Fundacja na rzecz Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2005.
- Panasiuk A., *European Union Finds in the Development of Regional Sustainable Tourism Economy in 2007–2013*, „Tourism in Southern and Eastern Europe” 2013, vol. 2.
- Panasiuk A. (red.), *Fundusze Unii Europejskiej w gospodarce turystycznej*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2014.
- Panasiuk A. (red.), *Informacja turystyczna*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010.
- Panasiuk A., *Rynek turystyczny. Studium strukturalne*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2014.

- Panasiuk A., *Uwarunkowania polityki turystycznej w Polsce w aspekcie globalizacji, kryzysu ekonomicznego oraz prezydencji Polski w Unii Europejskiej*, „Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia” 2010, nr 9(4).
- Panasiuk A., *Współpraca samorządu terytorialnego i przedsiębiorstw turystycznych. Zagadnienia instytucjonalne*, [w:] A. Rapacz (red.), *Gospodarka turystyczna w regionie. Wybrane zagadnienia jej funkcjonowania*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu – Jaremen Press, Wrocław – Jelenia Góra 2007.
- Winiarski B. (red.), *Polityka gospodarcza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
- Wodejko S., *Ekonomiczne zagadnienia turystyki*, Wyższa Szkoła Handlu i Prawa im. Ryszarda Łazarskiego w Warszawie, Warszawa 1998.

ROLA OBSZARÓW CHRONIONYCH W ROZWOJU EDUKACJI, TURYSTYKI I REKREACJI W OPINII MIESZKAŃCÓW LUBELSZCZYZNY

*THE ROLE OF PROTECTED AREAS IN THE DEVELOPMENT OF
EDUCATION, TOURISM AND RECREATION IN THE OPINION
OF THE INHABITANTS OF THE LUBLIN PROVINCE*

BOGUSŁAW SAWICKI

UNIwersytet Przyrodniczy w Lublinie

Streszczenie

W roku 2013 na grupie 430 mieszkańców Lubelszczyzny (18–50 lat) przeprowadzono badania ankietowe. Uzyskano 378 poprawnie wypełnionych dokumentów badawczych. Badania przeprowadzono w szkołach, zakładach pracy, czytelnich i bibliotekach.

Na podstawie analizy zgromadzonych wyników badawczych stwierdzono, że na obszarach chronionych najlepiej rozwija się turystyka indywidualna (rodzina – 55,6%, osoby samotne – 3,4%), ale turyści chętnie korzystają z wszelkich form turystyki grupowej (41%). Dla większości osób były to wyjazdy jednodniowe (89,6%). Wśród czynności rekreacyjnych na obszarach chronionych dominowały spacerowanie (84,1%) i zbieranie runa leśnego (76,1%). Wyjazdy edukacyjne stanowiły zaledwie 25,3%. Wśród barier w rozwoju turystyki na obszarach chronionych turyści wymieniali głównie małą liczbę zorganizowanych imprez oraz słabe zagospodarowanie szlaków turystycznych. Były również narzekania na trudny dojazd i zbyt małą liczbę dobrze przygotowanych przewodników mogących poprowadzić grupy turystów po atrakcyjnych szlakach.

Summary

In 2013, a research survey on a group of 430 inhabitants of the Lublin region (aged 18–50) was conducted. 378 appropriately filled-in research documents were obtained. The survey included schools, workplaces, reading rooms and libraries.

Basing on the analysis of collected research results it was concluded that in protected areas individual tourism is the best-developing type (family – 55.6%, single persons – 3.4%), tourists still take advantage of all forms of group tourism (41%). For the majority of persons these were on-day outings (89.6%). Among the recreational activities in protected areas the dominant ones were walks (84.1%) and forest berries picking (76.1%). Educational trips amounted to only 25.3%. The tourists reported mainly that among barriers in the development of tourism in protected areas were few events organized and low development of tourist trails. Another point of complains was the difficulty in transportation access and too low a number of well-prepared guides capable of leading groups of tourists along attractive routes.

LITERATURA

Bieger T., Laesser Ch., *Framework and Developments with Regard to Leisure Travel in Mature Central European Markets: Results and Implications Based on a Document Review*, „Tourism Review” 2005, vol. 60, nr 4.

- Błachy R., Bigiel W., *Kultura fizyczna w środowisku przyrodniczym w okresie letnim*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, Wrocław 2005.
- Bochenek M., *Turystyka w edukacji dzieci i młodzieży*, Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego Zamiejscowy Wydział Wychowania Fizycznego i Sportu w Białej Podlaskiej, Biała Podlaska 2008.
- Gordon A., Boguszewski M., Matusiak-Gordon E. (red.), *Krajoznawstwo i turystyka w szkole*, Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, Warszawa 2002.
- Nieżgoda A., *Nowe trendy w popycie – wyzwanie dla obszarów recepcji turystycznej*, [w:] S. Tanaś (red.), *Nauka i dydaktyka w turystyce i rekreacji*, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź 2010.
- Plawgo B., *Determinanty rozwoju lokalnego na obszarze problemowym Polski Wschodniej*, [w:] *Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych. Wybór referatów konferencyjnych*, Departament Programów Ponadregionalnych, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011.
- Rudnicki L., *Zachowania konsumentów na rynku turystycznym*, Wydawnictwo PROKSENIA, Kraków 2010.
- Sawicki B., *Agroturystyka w aktywizacji obszarów wiejskich*, Wydawnictwo Akademii Rolniczej w Lublinie, Lublin 2007.
- Sikorska-Wolak I., *Turystyka jako system dydaktyczno-naukowy*, [w:] J. Sikora (red.), *Turystyka wiejska a edukacja. Różne poziomy, różne wymiary*, Wydawnictwo Akademii Rolniczej im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu, Poznań 2007.
- Turoś L., *Turystyka i edukacja*, Oficyna Ypsilon, Warszawa 1996.
- Walczak M., Radziejowski J., Smogorzewska M., *Obszary chronione w Polsce*, Instytut Ochrony Środowiska, Warszawa 2001.
- Wartecka-Ważyńska A., *Turystyka młodzieży i jej uwarunkowania*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2007.
- Ważyński B., *Urządzanie i zagospodarowanie lasu dla potrzeb turystyki i rekreacji*, Wydawnictwo Akademii Rolniczej im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu, Poznań 1997.
- Zehrer A., Siller H., *Destination Goods as Travel Motives – the Case of the Tirol*, „Tourism Review” 2007, vol. 62, nr 3–4.

USŁUGI AGROTURYSTYCZNE W GMINACH OBEJMUJĄCYCH TERENY BIAŁOWIESKIEGO PARKU NARODOWEGO I BIEBRZAŃSKIEGO PARKU NARODOWEGO

THE AGROTOURISTIC SERVICES WITHIN MUNICIPALITIES OF BIAŁOWIESKI NATIONAL PARK AND BIEBRZAŃSKI NATIONAL PARK

GRAŻYNA ANNA CIEPIELA, MONIKA KUR-KOWALSKA
UNIwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest ocena jakości i wykorzystania usług turystycznych świadczonych w gospodarstwach agroturystycznych funkcjonujących w gminach, na terenie których położone są Białowiecki Park Narodowy i Biebrzański Park Narodowy. Badania przeprowadzono w roku 2010 i roku 2011 w 52 gospodarstwach agroturystycznych (27 gospodarstw – Białowiecki Park Narodowy, 25 gospodarstw – Biebrzański Park Narodowy). Materiał źródłowy zebrano techniką wywiadu bezpośredniego. Narzędziem badawczym był kwestionariusz ankietowy skierowany do właścicieli gospodarstw. Uzyskane w pracy dane pozwalają stwierdzić, że baza noclegowa w żadnym z badanych gospodarstw nie przekraczała 5 pokoi, a średnia liczba miejsc noclegowych w gospodarstwie wynosiła 9,36. Współczynnik wykorzystania miejsc noclegowych w Biebrzańskim Parku Narodowym wyniósł 8,94% i był o 0,89% wyższy niż w Białowieckim Parku Narodowym. Większość właścicieli badanych gospodarstw (67,3%) świadczyła usługi noclegowe w swoich domach rodzinnych. Gospodarstwa posiadające wyłącznie pokoje z łazienką stanowiły 26,9%, przy czym 78,6% z nich znajdowało się w gminach Białowieża i Narewka (Białowiecki Park Narodowy). Usługi gastronomiczne były świadczone w 51,8% gospodarstw na terenie Białowieckiego Parku Narodowego, odsetek gospodarstw zaś w Biebrzańskim Parku Narodowym wyniósł 72%. Znacznie lepiej wyposażoną bazę rekreacyjną i bogatszą ofertę usług rekreacyjnych posiadały gospodarstwa funkcjonujące w Biebrzańskim Parku Narodowym.

Summary

The purpose of this article is to assess the quality and utilization of the touristic services offered by agrotouristic farms located in municipalities with lands belonging to Białowiecki National Park and Biebrzański National Park. The study was conducted in 2010 and 2011 in 52 agrotouristic farms (27 farms – Białowiecki National Park, 25 farms – Biebrzański National Park). The source data were collected via direct interview technique. The questionnaire form sent to the farms owners was used as the research tool. The data obtained in the study allow us to conclude that the accommodation base in any of the surveyed farms did not exceed 5 rooms, and the average number of beds offered in the farm amounted to 9.36. The indicator of accommodation utilization in Biebrzański National Park amounted to 8.94% and was by 0.89% higher than in Białowiecki National Park. The majority of the surveyed farms owners (67.3%) offers the accommodation in own family houses. The farms offering only rooms with private bathrooms amounted to 26.9%, 78.6% of them were located in the municipality of Białowieża and Narewka (Białowiecki National Park). The nourishment was provided in 51.8% of farms within Białowiecki National Park, while the proportion of such farms within Biebrzański National Park amounted to 72%. The recreational base and related services were much better developed in farms located in Biebrzański National Park.

LITERATURA

- Ciepiela G.A., Balińska A., *Usługi turystyczne i ich wykorzystanie w gospodarstwach ekoagroturystycznych położonych w regionie Polski Wschodniej*, [w:] M. Jalinik (red.), *Przedsiębiorczość w turystyce*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2014.
- Kryński Z., *Kategoryzacja gospodarstw a jakość usług agroturystycznych*, „Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie” 2003, nr 90.
- Kur-Kowalska M., Ciepiela G.A., Jankowska J., *Charakterystyka produktu agroturystycznego w regionie ciechanowskim*, [w:] G.A. Ciepiela, J. Sosnowski (red.), *Agroturystyka – moda czy potrzeba?*, Monografie nr 80, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej w Siedlcach, Siedlce 2007.
- Orłowski D., *Regionalne potrawy i produkty żywnościowe jako czynnik rozwoju turystyki na obszarach wiejskich*, [w:] A. Brelik (red.), *Turystyka rozwoju obszarów wiejskich*, Wydawnictwo Akademii Rolniczej w Szczecinie, Szczecin 2005.
- Raport statystyczny ruchu turystycznego w województwie podlaskim w 2010 r.* Dostępny w Internecie: http://www.podlaskieit.pl/uploads/dokumenty/Ruch_turystyczne_2010.pdf.
- Sawicki B., *Agroturystyka w aktywizacji obszarów wiejskich*, Wydawnictwo Akademii Rolniczej w Lublinie, Lublin 2007.
- Sawicki B., *Rozwój turystyki edukacyjnej wśród młodzieży licealnej przejawem innowacyjności w kształtowaniu produktów agroturystycznych oraz w podejściu do dydaktyki szkolnej*, [w:] M. Jalinik (red.), *Innowacje w rozwoju turystyki*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2008.
- Strzembicki L., *Wypoczynek w gospodarstwach wiejskich w opinii turystów*, [w:] *Turystyka wiejska a rozwój i współpraca regionów*, „Prace Naukowo-Dydaktyczne Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Krośnie”, Krosno 2005.
- Żbikowski J., Nałęcka D., *Motywy wyboru wypoczynku w gospodarstwie agroturystycznym w świetle badań ankietowych*, [w:] J. Bergier, B. Sawicki (red.), *Wybrane zagadnienia z turystyki wiejskiej*, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Biała Podlaska 2005.

Strony internetowe

Podlaska Regionalna Organizacja Turystyczna – <http://www.podlaskieit.pl/>.

WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU BIESZCZADZKIEGO PARKU NARODOWEGO W ROZWOJU AGROTURYSTYKI NA TERENIE BIESZCZADY

POTENTIAL OF USING BIESZCZADY NATIONAL PARK OF THE
DEVELOPMENT OF AGRITOURISM IN AREA BIESZCZADY

BEATA PRUKOP, JAROSŁAW HERBERT
UNIwersytet Rzeszowski

Streszczenie

W artykule przedstawiono możliwości wykorzystania potencjału Bieszczadzkiego Parku Narodowego, który jest bardzo bogaty w walory przyrodnicze, krajobrazowe oraz kulturowe w aspekcie rozwoju działalności agroturystycznej na tym tak cennym terenie. Z przeprowadzonych badań wynika, iż jednym z najważniejszych atutów wypoczynku w gospodarstwach agroturystycznych jest bliskość nieskażonej przyrody, piękne krajobrazy oraz ciekawa kultura, a te wszystkie wartości posiada Bieszczadzki Park Narodowy. Turystyka, a w szczególności agroturystyka, to dziedzina odgrywająca kluczową rolę na terenie Bieszczadów. Istotne jest zatem, żeby umiejętnie sterować ich rozwojem, tak aby z jednej strony przyciągać turystów, z drugiej zaś nie dopuścić do degradacji i zaniku ich najistotniejszych dóbr – przyrodniczych i kulturowych. Ważne jest, aby agroturystyka stała się priorytetem w strategii rozwoju turystyki wielu gmin sąsiadujących z obszarami prawnie chronionymi.

Summary

The article presents potential of using Bieszczady National Park, which is very rich in natural, landscape and cultural aspect of the development of agritourism in this so valuable area. The study shows that one of the most important advantage of agritourism vacation is an unspoiled nature, beautiful scenery and interesting culture and all those values a have got Bieszczady National Park. Tourism, especially agritourism is an area that has got the main role in Bieszczady Mountains, it is essential to control its development, as on the one hand it can attract tourists, but from the other hand can prevent degradation and loss of the most important goods such as natural and cultural. It is important that tourism has become a priority in tourism development strategies of many municipalities adjacent to the areas protected.

LITERATURA

- Jaliniak M., *Agroturystyka na obszarach przyrodniczo cennych*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2002.
- Kłós S., *Bieszczady*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2005.
- Luboński P. (red.), *Bieszczady. Przewodnik*, Oficyna Wydawnicza REWASZ, Pruszków 2009.
- Majewski J., *Agroturystyka to też biznes*, Fundacja Wspomagania Wsi, Warszawa 2004.

Miszczak K., *Wykorzystanie potencjału Roztoczańskiego Parku Narodowego i Zwierzyńca dla edukacji i rozwoju turystyki w regionie*, [w:] I. Sikorska-Wolak (red.), *Potencjał turystyczny w regionach*, Wydawnictwo Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa 2008.

Motak M., *Bieszczady. Praktyczny przewodnik*, Wydawnictwo Pascal, Bielsko-Biała 1999.

Sznajder M., Przezbórska L., *Agroturystyka*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2006.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (DzU 2004 nr 92, poz. 880 ze zm.).

Strony internetowe

Ekoportal – <http://www.ekoportal.gov.pl/>.

Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze – <http://www.pttk.pl/>.

ROZWÓJ AGROTURYSTYKI W REGIONIE POŁUDNIOW OROZTOCZAŃSKIEGO PARKU KRAJOBRAZOWEGO

THE DEVELOPMENT OF FARM TOURISM IN THE REGION OF SOUTH ROZTOCZE LANDSCAPE PARK

SYLWIA GOLIAN

UNIwersytet PRZYRODniczy w LUBLINIE

Streszczenie

Południoworoztoczański Park Krajobrazowy leży na Roztoczu, jednym z najatrakcyjniejszych regionów Lubelszczyzny, przy granicy z Ukrainą. Wyróżnia się wyjątkowymi walorami przyrodniczymi i kulturowymi. Objęcie ochroną tego obszaru wiąże się z ograniczeniami w prowadzeniu przez mieszkańców działalności gospodarczej. Ze względu na typowo rolniczy charakter, a także wzrastający popyt turystyczny zasadnym jest prowadzenie przez rolników działalności agroturystycznej, która wpisuje się w zrównoważony rozwój obszarów wiejskich. Celem artykułu jest ocena rozwoju usług agroturystycznych na obszarze Południoworoztoczańskiego Parku Krajobrazowego oraz w jego najbliższym otoczeniu.

Summary

South Roztocze Landscape Park lies in Roztocze, near the border with Ukraine, which is one of the most attractive regions of Lubelszczyzna. The area is distinguished due to its exceptional natural and cultural values. The protection of this area brings about constriction in residents' business activity. Farm tourism is well grounded and contributes to the sustainable rural development due to the typically agricultural character of the area, as well as increasing tourist demand. The aim of the study is to assess the development of farm tourism in the area of South Roztocze Landscape Park and its vicinity.

LITERATURA

- Gotkiewicz W., *Uwarunkowania i możliwości aktywizacji właścicieli gospodarstw rolnych na obszarach prawnie chronionych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2005.
- Izdebski K., *Szata roślinna*, [w:] J. Buraczyński (red.), *Roztocze. Środowisko przyrodnicze*, Wydawnictwo Lubelskie, Lublin 2002.
- Kurtyka I., *Agroturystyka jako czynnik zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich*, „Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej we Wrocławiu. Rolnictwo LXXXVII” 2006, nr 540.
- Pawłowski A., *Roztocze Środkowe, Przewodnik nie tylko dla turystów*, Wydawnictwo Naukowe, Turystyczne i Edukacyjne, Mielec 2006.
- Rąkowski G. (red.), *Parki krajobrazowe w Polsce*, Instytut Ochrony środowiska, Warszawa 2004.

- Sawicki B., Mazurek-Kusiak A.K., *Agroturystyka w teorii i praktyce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, Lublin 2010.
- Świeca A., *Possibilities for the Development of Tourism in the Lublin Region*, [w:] G. Godlewski, M. Bochenek (red.), *Tourism: Theory – Conditions – Experiences*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie Zamiejscowego Wydziału Wychowania Fizycznego w Białej Podlaskiej, Biała Podlaska 2007.
- Tucki A., *Walory turystyczne Lubelszczyzny w świetle regionalizacji turystycznych Polski*, „Zeszyty Naukowe” t. 1, Wydawnictwo Akademickie Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej im. Wincentego Pola w Lublinie, Lublin 2005.
- Ugłis J., *Uwarunkowania rozwoju agroturystyki na obszarach parków krajobrazowych w województwie wielkopolskim*, [w:] M. Jalinik (red.), *Turystyka na obszarach przyrodniczo cennych*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2010.
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (DzU 2004 nr 92, poz. 880 ze zm.).

FORMY TURYSTYKI I REKREACJI NA PRZYKŁADZIE POLSKICH PARKÓW NARODOWYCH

FORMS OF TOURISM AND RECREATION ON THE EXAMPLE OF POLISH NATIONAL PARKS

AGATA KOBYŁKA, MARTA KULAWCZUK
UNIwersytet Przyrodniczy w Lublinie

Streszczenie

W artykule przedstawiono wyniki inwentaryzacji form turystyki i rekreacji na terenie polskich parków narodowych oparte na zarządzeniach dyrektorów tychże obszarów. Najczęściej dopuszczanymi formami turystyki i rekreacji są turystyka piesza i rowerowa, najrzadziej zaś turystyka wspinaczkowa, wodna i wędkarska. Wśród wielu form udostępniania obszaru na terenie parków znajduje się najwięcej szlaków turystycznych pieszych i rowerowych. Organizacja imprezy sportowo-rekreacyjnej może nastąpić wyłącznie za zgodą dyrektora parku. Grupy zorganizowane w większości przypadków mogą poruszać się po terenie parku tylko z przewodnikiem. Parki narodowe powinny służyć turystyce i rekreacji jedynie w ograniczonej formie. Każdy z parków wymaga indywidualnego podejścia i dostosowania regulaminu udostępniania do swojego charakteru.

Summary

The article presents the results of the inventory forms of tourism and recreation in the Polish national parks based on the order of directors of these areas. The most common being allowed forms of tourism and recreation are hiking and cycling tourism, while the least climbing, aquaculture and fishing tourism. Among the many forms of sharing in the area of parks is the largest number of hiking and cycling trails. Organization recreational event can only occur with the consent of the director of the park. Groups in most cases can move around the park only with a guide. National parks should be used only in a limited form of tourism and recreation. Each of them requires an individual approach and adapt the rules of sharing to the nature park.

LITERATURA

Bazała M., Piechocki J., *Parki narodowe w Polsce*. Dostępny w Internecie: http://www.ekoportal.gov.pl/warto_wiedziec_i_odwiedzc/Ekoturystyka/Parki_Narodowe_Polska/.

Edukacja i turystyka. Dostępny w Internecie: <http://bip.pnbt.com.pl/index.php?id=262>.

Formy zwiedzania Roztoczańskiego Parku Narodowego. Dostępny w Internecie: http://www.roztozczanski.pn.pl/turystyka/formy_zwiedzania.html.

Geografia. Atlas Polski, Wydawnictwo Demart, Warszawa 2011.

Guzik C., *Turystyka wiejska na obrzeżach Tatrzańskiego Parku Narodowego (na przykładzie Białki i Bukowiny Tatrzańskiej)*, [w:] J. Partyka (red.), *Użytkowanie turystyczne parków narodowych. Ruch turystyczny – Zagospodarowanie*

- *Konflikty – Zagrożenia*, Instytut Ochrony Przyrody PAN, Ojcowski Park Narodowy, Ojców 2002.
- Kurzyński J., Mielnicka B., *Parki krajobrazowe alternatywą dla turystyki w parkach narodowych (na przykładzie polskich Karpat)*, [w:] J. Partyka (red.) *Użytkowanie turystyczne parków narodowych. Ruch turystyczny – Zagospodarowanie – Konflikty – Zagrożenia*, Instytut Ochrony Przyrody PAN, Ojcowski Park Narodowy, Ojców 2002.
- Niemiec W., Sadowska S., Niemiec O., *Wybrane zagadnienia ochrony środowiska w turystyce*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów – Nowy Sącz 2010.
- Regulamin dla zwiedzających*. Dostępny w Internecie: <http://www.bgpn.pl/turystyka/regulamin-dla-zwiedzajacych>.
- Regulamin*. Dostępny w Internecie: <http://www.kampinoski-pn.gov.pl/turystyka/regulamin>.
- Regulamin PPN*. Dostępny w Internecie: <http://www.pieniny-pn.pl/pl/1000/0/regulamin-ppn.html>.
- Regulamin turystycznego udostępniania Narwiańskiego Parku Narodowego*. Dostępny w Internecie: <http://www.npn.pl/regulamin-turystycznego-udostepniania-narwianskiego-parku-narodowego>.
- Regulamin zwiedzania parku*. Dostępny w Internecie: <http://www.magurskipn.pl/index.php?d=artykul&kat=67&art=735>.
- Smoleński M., *Turystyka w parkach narodowych Polski*, [w:] R. Ziółkowski (red.), *Praktyczne aspekty rozwoju turystyki i rekreacji na obszarach przyrodniczo cennych*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2006.
- Staniewska-Zątek W., Lubczyński L., *Frekwencja turystów w parkach narodowych w Polsce w latach 1987 i 1993–1994. Porównanie liczb i dyskusja nad metodami obliczania*, „Morena” 1996, t. 4.
- Staniewska-Zątek W., *Turystyka a przyroda i jej ochrona*, Wydawnictwo Naukowe Bogucki, Poznań 2007.
- Szlaki turystyczne*. Dostępny w Internecie: http://www.pnbt.com.pl/szlaki_turystyczne-386.
- Trasy turystyczne*. Dostępny w Internecie: <http://www.wielkopolskipn.pl/index.php/park/trasy/pl>.
- Turystyka*. Dostępny w Internecie: <http://slowinskipn.pl/pl/turystyka>.
- Turystyka*. Dostępny w Internecie: <http://www.swietokrzyskipn.org.pl/turystyna/>.
- Turystyka piesza*. Dostępny w Internecie: <http://tpn.pl/zwiedzaj/turystyka/turystyka-piesza>.
- Wybrane zarządzenia i regulaminy*. Dostępny w Internecie: <http://www.pnujście-warty.gov.pl/76,wybrane-zarzadzenia-i-regulaminy.html>.
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (DzU 2004 nr 92, poz. 880 ze zm.).

- Zarządzenia*. Dostępny w Internecie: <http://www.ojcowskiiparknarodowy.pl/main/zarzadzenia.html>.
- Zarządzenia dotyczące udostępniania parku*. Dostępny w Internecie: http://www.gorczanskiipark.pl/page,art,id,298,kategoria,Zarzadzenia_dotyczace_udostepniania_Parku_.html.
- Zarządzenia PNGS: Zarządzenia dyrektora PNGS. Dostępny w Internecie: http://bip.pngs.com.pl/content.php?cms_id=28.
- Zarządzenie nr 6/2014 z dnia 5 marca 2014 r. dyrektora Poleskiego Parku Narodowego w sprawie udostępniania obszaru parku w celach naukowych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych i amatorskiego połowu ryb. Dostępny w Internecie: http://www.poleskipn.pl/images/stories/PDF/2014/zarzadzenie-udostepnianie_parku.PDF.
- Zarządzenie nr 11/2014 dyrektora Białowieskiego Parku Narodowego z dnia 18 marca 2014 r. w sprawie sposobów udostępniania obszarów i miejsc oraz zasad udostępniania Białowieskiego Parku Narodowego. Dostępny w Internecie: http://bpn.com.pl/images/stories/news/2014/1903/zarzadzenie_dyrektora_bpn_nr_11_2014_z_dn_18_marca_2014_.pdf.
- Zarządzenie nr 90/2013 dyrektora Bieszczadzkiego Parku Narodowego z siedzibą w Ustrzykach Górnych z dnia 31 grudnia 2013 r. w sprawie udostępniania Bieszczadzkiego Parku Narodowego w celach naukowych, edukacyjnych i turystycznych. Dostępny w Internecie: http://www.bdpn.pl/dokumenty/regulamin/regulamin_2014v3.pdf.
- Zasady udostępniania KPN*. Dostępny w Internecie: <http://www.kpnmab.pl/pl/zasady-udostepniania-kpn,197>.
- Zasady udostępniania parku*. Dostępny w Internecie: <http://www.biebrza.org.pl/77,zasady-udostepniania-parku.html>.
- Zasady udostępniania terenu DPN*. Dostępny w Internecie: <http://dpn.pl/zasady-udostepniania-terenu-dpn>.
- Ziółkowski R., *Funkcje turystyczno-rekreacyjne obszarowej ochrony przyrody w świetle uwarunkowań prawnych*, [w:] W. Chyżniak, T. Ołdytowski, E. Szymańska (red.), *Turystyka i rekreacja na obszarach przyrodniczo cennych w regionach transgranicznych północno-wschodniej Polski*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2009.

Strony internetowe

- Babiogórski Park Narodowy – <http://www.bgnp.pl/>.
Białowieski Park Narodowy – <http://bpn.com.pl/>.
Biebrzański Park Narodowy – <http://www.biebrza.org.pl/>.
Bieszczadzki Park Narodowy – <http://www.bdpn.pl/>.

Drawieński Park Narodowy – <http://dpn.pl/>.
Ekoportal – <http://www.ekoportal.gov.pl/>.
Gorzkański Park Narodowy – <http://www.gorczanski-park.pl/>.
Kampinoski Park Narodowy – <http://www.kampinoski-pn.gov.pl/>.
Karkonoski Park Narodowy – <http://www.kpn-mab.pl/>.
Magurski Park Narodowy – <http://www.magurski-pn.pl/>.
Narwiański Park Narodowy – <http://www.npn.pl/>.
Ojcowski Park Narodowy – <http://www.ojcowski-park-narodowy.pl/>.
Park Narodowy „Bory Tucholskie” – <http://www.pnbt.com.pl/>.
Park Narodowy Gór Stołowych – <http://www.pngs.com.pl/>.
Park Narodowy „Ujście Warty” – <http://www.pnujsciewarty.gov.pl/>.
Pieniński Park Narodowy – <http://www.pieniny-pn.pl/>.
Poleski Park Narodowy – <http://www.poleski-pn.pl/>.
Roztoczański Park Narodowy – <http://www.roztocki-pn.pl/>.
Słowiński Park Narodowy – <http://www.slowinski-pn.pl/>.
Świętokrzyski Park Narodowy – <http://www.swietokrzyski-pn.org.pl/>.
Wielkopolski Park Narodowy – <http://www.wielkopolski-pn.pl/>.
Wigierski Park Narodowy – <http://www.wigry-wp.pl/>.
Woliński Park Narodowy – <http://www.wolin-pn.pl/>.
Tatrzański Park Narodowy – <http://tpn.pl/>.

POSTRZEGANIE PRZEZ MIESZKAŃCÓW SUWAŁK WIGIERSKIEGO PARKU NARODOWEGO JAKO MIEJSCA ATRAKCYJNEGO TURYSTYCZNIE

*PERCEPTIONS OF SUWAŁKI RESIDENTS WIGIERSKI
NATIONAL PARK AS AN ATTRACTIVE TOUR PLACE*

ANDRZEJ SOROKA

UNIwersytet Przyrodniczy w Lublinie

Streszczenie

Celem pracy było uzyskanie opinii mieszkańców Suwałk na temat Wigierskiego Parku Narodowego jako miejsca atrakcyjnego turystycznie. Zastosowanym kryterium podziału respondentów był poziom ich wykształcenia. W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem autorskiej ankiety, którą przeprowadzono wśród 382 mieszkańców Suwałk. W wyborze próby badawczej zastosowano dobór kwotowy. W wyliczeniach statystycznych wykorzystano program Statistica 8.1 PL, a w nim test niezależności chi-kwadrat (χ^2) Pearsona i analizę dyskryminacyjną. Wykazano, iż rodzina i znajomi są najlepszym źródłem informacji na temat atrakcyjności Wigierskiego Parku Narodowego. Chęć kontaktu z przyrodą oraz atrakcje turystyczne znajdujące się w parku były głównym motywem jego odwiedzin. Za atrakcyjne uznano walory przyrodnicze parku oraz Muzeum Wigier w Starym Folwarku i rejs statkiem po jeziorze Wigry. Zdaniem mieszkańców poziom atrakcyjności parku można podnieść w wyniku rozbudowy i udoskonalenia stanu infrastruktury drogowej i rozwoju szlaków turystycznych. Wykazano, iż poziom wykształcenia mieszkańców nie rzutuje na postrzeganie Wigierskiego Parku Narodowego jako miejsca atrakcyjnego, motywy jego odwiedzania czy wykorzystywania źródeł informacji na jego temat.

Summary

The aim of the study was to obtain the opinion of the inhabitants of Suwałki on Wigierski National Park as a place attractive to tourists. Used criterion for the distribution of respondents was the level of their education. The studies used diagnostic survey method using proprietary survey, which was conducted among 382 residents of Suwałki. In the selection of the research sample using quota sampling. With the statistical calculations used the program Statistica 8.1 PL, and the chi-square test of independence Pearson (χ^2) and discriminant analysis. It has been shown that family and friends are the best source of information on the attractiveness Wigierski National Park. The desire contact with nature and tourist attractions located in the park was the main motive of his visit. As things confirmed natural values of the park and the Museum in the Old Farmstead Wigler and cruise on the lake Wigry. In the opinion of the inhabitants of the attractiveness of the park can be enhanced through the development and improvement of road infrastructure and the development of hiking trails. Through research it has been shown that the level of education of inhabitants does not affect the perception Wigierski National Park in terms of its attractiveness, themes visit or use its information sources.

LITERATURA

- Kowalczyk A., Derek M., *Zagospodarowanie turystyczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.
- Kowalczyk A., *Geografia turystyki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001.
- Kruczek Z., Kurek A., Nowacki M., *Krajoznawstwo. Zarys teorii i metodyki*, Wydawnictwo PROKSENIA, Kraków 2003.
- Kruczek Z., Sacha S., *Geografia atrakcji turystycznych Polski*, Wydawnictwo PROKSENIA, Kraków 1999
- Kurek W. (red.), *Turystyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Pawlikowska-Piechotka A., *Zagospodarowanie turystyczne i rekreacyjne*, Wydawnictwo Innowacyjne Novae Res, Gdynia 2009.
- Poskrobko B. (red.), *Zarządzanie turystyką na obszarach przyrodniczo cennych*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok 2005.
- Stanisz A., *Przystępny kurs statystyki z zastosowaniem STATISTICA PL na przykładach z medycyny. Tom 1. Statystyki podstawowe*, StatSoft Polska, Kraków 2006.
- Stanisz A., *Przystępny kurs statystyki z zastosowaniem STATISTICA PL na przykładach z medycyny. Tom 3. Analizy wielowymiarowe*, StatSoft Polska, Kraków 2007.
- Tabachnik T.B., Fidell L.S., *Using Multivariate Statistics*, Harper and Row, New York 1996.
- Wodejko S., *Ekonomiczne zagadnienia turystyki*, Wyższa Szkoła Handlu i Prawa w Warszawie, Warszawa 1997.

WYBRANE PROBLEMY ROZWOJU TURYSTYKI W OBSZARZE FUNKCJONALNYM POLESKIEGO PARKU NARODOWEGO

SELECTED PROBLEMS OF TOURIST DEVELOPMENT IN THE POLESIE NATIONAL PARK FUNCTIONAL AREA

DAWID SOSZYŃSKI, TADEUSZ J. CHMIELEWSKI, BARBARA SOWIŃSKA-ŚWIERKOSZ, CYPRIAN JARUGA
UNIwersytet Przyrodniczy w Lublinie

MONIKA WESOŁOWSKA
UNIwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ANNA MYKA-RADUJ
POLESKI PARK NARODOWY

Streszczenie

Artykuł prezentuje wyniki analiz dotyczących problemów i perspektyw rozwoju turystyki w rejonie Poleskiego Parku Narodowego, ze szczególnym naciskiem na przestrzenny aspekt zagospodarowania turystycznego oraz formę poszczególnych jego elementów. Podstawą przeprowadzonych analiz były dane dotyczące infrastruktury oraz ruchu turystycznego zestawione z istniejącym zagospodarowaniem przestrzennym oraz koncepcjami i wytycznymi zawartymi w dokumentach planistycznych i strategicznych. Pozwoliło to na zidentyfikowanie głównych problemów i sytuacji konfliktowych, które powodują niepełne wykorzystanie potencjału tego obszaru. Dotyczą one m.in. wadliwej struktury czasowej i przestrzennej ruchu turystycznego, przekroczenia chłonności turystycznej niektórych jezior, rozmieszczenia i formy osiedli letniskowych, powiązania bazy noclegowej z głównymi atrakcjami turystycznymi, niskiego stopnia wykorzystania potencjału wsi o najwyższych walorach kulturowych, niskiej jakości i różnorodności usług turystycznych czy w końcu braku skoordynowanych działań w zakresie rozwoju turystycznego w skali całego regionu. W pracy podjęto również próbę wskazania głównych sposobów zapobiegania problemom i poprawy jakości oferty turystycznej Polesia.

Summary

The paper presents the results of analyzes on the problems and prospects of tourist development in the area of Polesie National Park, with special emphasis on spatial aspects of tourism development and the form of its individual elements. The basis of the analyzes were data on tourism and tourist infrastructure juxtaposed with the existing land use and the concepts and guidelines contained in the strategic and planning documents. This allowed us to identify the main problems and conflict situations that cause incomplete utilization of the areas potential. They mainly refer to defective temporal and spatial structure of tourism, overrun of some lakes tourist capacity, distribution and form of recreational settlements, involvement between accommodation and main tourist attractions, the low degree of utilization of the potential of rural areas with the highest cultural value, low quality and diversity of tourism services, and finally the lack of coordinated activities in the development of tourism in the entire region. This work also attempts to identify the main ways of preventing problems and improving the quality of tourist offer of Polesie.

LITERATURA

- Baranowska-Janota M., Kozłowski J., *Krańcowe progi przyrodnicze w rozwoju turystyki*, Instytut Kształtowania Środowiska, Warszawa 1984.
- Chmielewski T.J., Jankowska P., *Changes in the Level and Structure of Tourism on Selected Lakes of Łęczna-Włodawa Lakeland from 1985 to 2008*, [w:] T. Chmielewski, C. Sławiński (red.), *Nature and Landscape Monitoring System in West Polesie Region*, University of Life Sciences in Lublin, Lublin 2009.
- Chmielewski T.J., Michalik-Śnieżek M., Kułak A., *Operat ochrony krajobrazu*, [w:] A. Weigle (red.), *Plan ochrony Poleskiego Parku Narodowego i obszarów Natura 2000 w granicach parku*, Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska, Warszawa 2014 [praca niepublikowana].
- Chmielewski T.J., Mieczan T., Topyła M., Zmysłowska J., *Wskaźniki antropogenicznego obciążenia środowiska zlewni 20 jezior Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego i ich znaczenie dla zarządzania zasobami przyrody. Problemy Ekologii Krajobrazu*, t. XVI, Warszawa 2006.
- Chmielewski T.J., *Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie. Przekształcenia struktury ekologicznej krajobrazu i uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego*, Monografie Komitetu Inżynierii Środowiska PAN, vol. 4, Lublin 2001.
- Chmielewski T.J. (red.), *Rezerwat Biosfery „Polesie Zachodnie”: walory, funkcjonowanie, perspektywy rozwoju. Monografia regionu*, Poleski Park Narodowy, Wojewoda Lubelski, Lublin – Urszulin 2005.
- Flaga M., Gorzym-Wilkowski W., Mościbroda J, Myna A., *Polesie Lubelskie. Przestrzeń społeczno-ekonomiczna*, Wydawnictwo Kartograficzne KARTPOL, Lublin 2010.
- Iwaniuk A., Piotrowski W., *Turystyka w Poleskim Parku Narodowym*, [w:] J. Partyka (red.) *Użytkowanie turystyczne parków narodowych. Ruch turystyczny – Zagospodarowanie – Konflikty – Zagrożenia*, Instytut Ochrony Przyrody PAN, Ojcowski Park Narodowy, Ojców 2002.
- Koncepcja programowo-przestrzenna rozwoju turystyki i rekreacji. Cele i główne kierunki rozwoju sektora turystyki i rekreacji, Biuro Planowania Przestrzennego w Lublinie, Lublin 2008.
- Krukowska R., Krukowski M., *Ocena atrakcyjności turystycznej Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego*, „Annales UMCS” 2009, sectio B, vol. 64.
- Krukowska R., Krukowski M., *Zagospodarowanie turystyczne Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego, a atrakcyjność turystyczna walorów przyrodniczych*, [w:] A. Richling, Ł. Zbucki (red.), *Rekreacja w krajobrazach o wysokim potencjale. Problemy Ekologii Krajobrazu*, t. XXXIV, Warszawa 2012.
- Krukowska R., Świeca A., *Osadnictwo letniskowe jako jedna z form wykorzystania turystycznego obszarów wypoczynkowych na przykładzie Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego*, [w:] J. Wyrzykowski (red.), *Uwarunkowania rozwoju turystyki*

zagranicznej w Europie Środkowej i Wschodniej. T. 10. Turystyka w środowisku geograficznym, Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2008.

Maślanko W., Tajchman K., Chmielewski T.J., *Wybrane wskaźniki antropogenicznego obciążenia środowiska w Rezerwacie Biosfery „Polesie Zachodnie”*, „TEKA Komisja Kształtowania Środowiska Przyrodniczego PAN” 2011, vol. VIII.

Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego dla obszarów w gminach Urszulin, Sosnowica, Ludwin, Sawin i Wierzbica.

Partyka J. (red.), *Użytkowanie turystyczne parków narodowych*, Instytut Ochrony Przyrody PAN, Ojcowski Park Narodowy, Ojców 2002.

Piechota S. (red.), *Turystyka a ochrona środowiska przyrodniczego – stan i perspektywy badań. Problemy Ekologii Krajobrazu*, t. XXV, Warszawa 2009,

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego, Biuro Planowania Przestrzennego, Lublin 2002.

Poskrobko B., Kiryluk H., *Ogólny model systemu zarządzania turystyką na obszarach przyrodniczo cennych*, [w:] B. Poskrobko (red.), *Zarządzanie turystyką na obszarach przyrodniczo cennych*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok 2005.

Ptaszycka-Jackowska D., Baranowska-Janota M., *Przyrodnicze obszary chronione – możliwości użytkowania*, Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej, Warszawa 1996.

Soszyński D., Chmielewski T.J., Flaga M., Jaruga C., Myka-Raduj A., *Operat zagospodarowania przestrzennego*, [w:] A. Weigle (red.), *Plan ochrony Poleskiego Parku Narodowego i obszarów Natura 2000 w granicach parku*, Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska, Warszawa 2014 [praca niepublikowana].

Sowińska-Świerkosz B., Chmielewski T.J., *Operat ochrony walorów kulturowych*, [w:] A. Weigle (red.), *Plan ochrony Poleskiego Parku Narodowego i obszarów Natura 2000 w granicach parku*, Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska, Warszawa 2014 [praca niepublikowana].

Strategia rozwoju turystyki dla gminy Urszulin, Urząd Gminy Urszulin, Urszulin 2009.

Strategia rozwoju województwa lubelskiego na lata 2014–2020 (z perspektywą do 2030 r.), Lublin, czerwiec 2013.

Strategia zrównoważonego rozwoju Polesia Zachodniego 2004–2013, Europejskie Centrum Integracji i Współpracy Samorządowej „Dom Europy”, Lublin 2003.

Strategie rozwoju gmin: Ludwin (2008), Hańsk (2007), Sawin (2011), Sosnowica (2007), Stary Brus (2009), Urszulin (2008), Wierzbica (2009).

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin: Ludwin (2013), Hańsk (2003), Sawin (2008), Sosnowica (2011), Stary Brus (2004), Urszulin (1995), Wierzbica (2002).

- Szot-Gabryś T., Sienkiewicz M.W., *Lokalna strategia rozwoju dla obszarów gmin: Cyców, Ludwin, Łęczna, Puchaczów, Sosnowica, Spiczyn, Urszulin, Uścimów, Wierzbica*, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Polesie”, Fundacja Centrum Rozwoju Lokalnego, Lublin 2008.
- Świeca A., Brzezińska-Wójcik T., Józwik M.J., Krukowska R., Skowronek E., Tucki A., *Wybrane aspekty przestrzeni turystycznej Lubelszczyzny*, „Turystyka” 2014, vol. 24, z. 1.
- Trzy Polesia. Wspólna strategia ochrony i ekologicznego wykorzystania dziedzictwa przyrodniczego obszarów pogranicza białorusko-polsko-ukraińskiego, Brześć 2009.
- Tucki A., *Potencjał turystyczny regionu lubelskiego*, „Annales UMCS” 2009, sectio B, vol. 64.
- Turski S., *Strategia rozwoju ekoturystyki w województwie lubelskim*, Europejskie Centrum Integracji i Współpracy Samorządowej „Dom Europy”, Lublin 2005.
- Weigle A. (red.), *Plan ochrony Poleskiego Parku Narodowego i obszarów Natura 2000 w granicach parku*, Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska, Warszawa 2014 [praca niepublikowana].

PROMOCJA RUCHU TURYSTYCZNEGO W KRASNOBRODZKIM PARKU KRAJOBRAZOWYM

THE PROMOTION OF TOURISM IN KRASNOBROD LANDSCAPE PARK

ANNA MAZUREK-KUSIAK

UNIWERSYTET PRZYRODNICZY W LUBLINIE

Streszczenie

Celem pracy jest ocena promocji ruchu turystycznego w Krasnobrodzkim Parku Krajobrazowym jako regionie o bardzo bogatych tradycjach turystycznych. Badania przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego, z wykorzystaniem techniki ankiety bezpośredniej, za pomocą autorskiego kwestionariusza badawczego. Krasnobrodzki Park Krajobrazowy powstał w celu ochrony kompleksu lasów mieszanych, borów jodłowych oraz rzadkich gatunków roślin. Turyści przybywają do tego parku głównie ze względu na możliwość obcowania z unikatową przyrodą (60,91%), a także ze względu na możliwość uprawiania różnych form turystyki, np. spaceru, nordic walking, jazda konna, jazda rowerem (55,91%).

Summary

The aim of the study is to evaluate the promotion of tourism in Krasnobrod Landscape Park as a region with a very rich tradition in tourism. The study was conducted by a diagnostic survey using direct survey techniques, using proprietary research questionnaire. Krasnobrod Landscape Park was established to protect the complex mixed forests for forests and rare species of plants. Tourists come to this park mainly because of the unique opportunity to commune with nature (60.91%), as well as the possibility of practicing various forms of tourism, for example: walks, nordic walking, horse riding, cycling (55.91%).

LITERATURA

- Alejziak W., *Turystyka w obliczu wyzwań XXI wieku*, Wydawnictwo Albis, Kraków 1999.
- Anasiewicz A., *Parki krajobrazowe Zamojszczyzny*, Zespół Zamojskich Parków Krajobrazowych, Zamość 2005.
- Dąbrowska B.J., *Turystyka międzynarodowa w globalnej gospodarce*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2011.
- Dokumentacja geologiczna uproszczona w kategorii C1 złoża torfu „Majdan Wielki I”, Infogeoskarp, Warszawa 2000.
- Kowalczyk K., Ciuryło M., *Krasnobrodzki Park Krajobrazowy*, Zespół Parków Krajobrazowych Roztocza z/s w Zamościu, Lublin 2007.
- Kowalczyk A., *Geografia turystyki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001.
- Mazurek-Kusiak A., *Walory i atrakcje w Krasnobrodzkim Parku Krajobrazowym*, [w:] M. Jalinik (red.), *Turystyka na obszarach przyrodniczo cennych*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2010.

- Meyer B., *Obsługa ruchu turystycznego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
- Panasiuk A., *Marketing usług turystycznych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Sawicki B., *Agroturystyka w aktywizacji obszarów wiejskich*, Wydawnictwo InterGraf, Międzyrzec Podlaski 2007.
- Sikora J., *Agroturystyka*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2012.
- Symonides E., *Ochrona przyrody*. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008.
- Tyrka Z., Rodzik J., *Krasnobród. Mała monografia miasta*, Mała Pracownia Geograficzna, Lublin 1998.
- Warcholik K., Semczuk M., *Natężenie ruchu turystycznego w Pienińskim Parku Narodowym*, „Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego” 2011, nr 18.
- Wnuk Z., *Turystyka na obszarach chronionych*, [w:] Z. Wnuk, M. Ziaja (red.), *Turystyka w parkach krajobrazowych*, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2009.
- Wodejko S., *Ekonomiczne zagadnienia turystyki*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlu i Prawa im. Ryszarda Łazarskiego w Warszawie, Warszawa 1998.

TURYSTYKA PIESZA W BIESZCZADZKIM PARKU NARODOWYM JAKO FORMA AKTYWNEGO STYLU ŻYCIA W OPINII STUDENTÓW I ABSOLWENTÓW UNIwersYTETU RZESZOWSKIEGO

HIKING IN THE BIESZCZADY NATIONAL PARK AS A FORM OF ACTIVE LIFESTYLE IN THE OPINION OF STUDENTS AND GRADUATES OF THE UNIVERSITY OF RZESZÓW

JAROSŁAW HERBERT, BEATA PRUKOP
UNIwersYTET RZESZOWSKI

Streszczenie

W ostatnich kilku dekadach niezwykle modnym i popularnym miejscem wypoczynku stał się Bieszczadzki Park Narodowy. Największym zainteresowaniem wśród turystów cieszą się: połoniny Caryńska i Wetlińska, Tarnica, Smerek oraz Mała i Duża Rawka.

Celem pracy jest przedstawienie turystyki pieszej jako formy najczęściej zażywanej przez odwiedzających Bieszczadzki Park Narodowy młodych turystów. W artykule przedstawiono zachowania turystyczne młodzieży podczas ich pobytu na obszarze chronionym. W pracy wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego techniką ankiety z wykorzystaniem narzędzia badawczego, jakim jest kwestionariusz.

Prezentowany tekst stanowi po części kontynuację badań nad aktywnością turystyczną studentów Uniwersytetu Rzeszowskiego z uwzględnieniem absolwentów UR.

Summary

In the past few decades, extremely fashionable and popular holiday destination has become the Bieszczady National Park. The greatest interest among tourists enjoy: Polonina Caryńska and Polonina Wetlińska, Tarnica, Smerek and Small and Large Rawk.

The aim of the study is to present hiking as a form most commonly enjoyed by visitors Bieszczady National Park of young tourists. The article presents the travel behavior of young people during their stay in the protected area. In this work we used the method of diagnostic survey questionnaire technique using a research tool – the questionnaire.

Summary text is in part a continuation of research on tourist activity students at the University of Rzeszów including UR graduates.

LITERATURA

Batyk I.M., *Zagospodarowanie turystyczne obszarów chronionych na przykładzie Biebrzańskiego Parku Narodowego*, „Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich” nr 2/III/2012, Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie.

- Czarny W., Brożyna M., Godek Ł., Herbert J., Śliż M., Śmiały A., *Teoretyczno-metodyczne podstawy wybranych letnich form turystyki aktywnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2011.
- Fenczyn J., Mrozowicz K., *Motywy uprawiania turystyki górskiej przez studentów wyższych uczelni Krakowa*, „Kultura Fizyczna” 2002, nr 5–6.
- Godek Ł., Herbert J., Śliż M., Brożyna M., *Aktywność turystyczna studentów I roku Turystyki i Rekreacji na Wydziale Wychowania Fizycznego Uniwersytetu Rzeszowskiego w roku akademickim 2008/2009*, [w:] J. Rut, P. Rut (red.), *Aktywność turystyczno-rekreacyjna w obiektach dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2009.
- Hibner J., *Struktura ruchu turystycznego w polskich górskich parkach narodowych należących do sieci „Człowiek i Biosfera”*, [w:] P. Krąż, J. Hibner, J. Koj, J. Balon (red.), *Współczesne problemy i kierunki badawcze w geografii*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2013.
- Jurczak A., *Samodzielna aktywność ruchowa młodzieży w czasie wolnym*, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne” 2004, nr 10.
- Kurek W., *Turystyka na obszarach górskich*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2004.
- Lipiec J., *Człowiek wobec natury. Kultura fizyczna a kultura ekologiczna*, [w:] B. Chmielowski (red.), *Nauki o kulturze fizycznej wobec wyzwań współczesnej cywilizacji. Materiały na konferencję z okazji 25-lecia AWF w Katowicach 16–18 czerwca 1995*, Akademia Wychowania Fizycznego, Katowice 1995.
- Myga-Piątek U., Jankowski G., *Wpływ turystyki na środowisko przyrodnicze i krajobraz kulturowy. Analiza wybranych przykładów obszarów górskich*, [w:] S. Piechota (red.), *Turystyka a ochrona środowiska przyrodniczego. Stan i perspektywy badań*, „Problemy Ekologii Krajobrazu” 2010, t. XXV.
- Nowacki M., *Uwarunkowania aktywności żeglarskiej*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, Poznań 2002.
- Pańczyk W., *Wychowanie fizyczne dla zdrowia. Aktywność fizyczna w plenerze wobec zdrowotnych potrzeb człowieka cywilizacji konsumpcyjnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2012.
- Partyka J., *Ruch turystyczny w polskich parkach narodowych*, „Folia Turistica” 2010, nr 22.
- Partyka J., *Udostępnianie turystyczne parków narodowych w Polsce a krajobraz*, „Krajobraz a turystyka. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego Polskiego Towarzystwa Geograficznego” 2010, nr 14.
- Planeta K., *Turystyka górska a poczucie jakości życia na przykładzie studenckich kół przewodników beskidzkich*, [w:] M. Drużkowski (red.), *Jakość życia – aspekty turystyczne i rekreacyjne*, Małopolska Wyższa Szkoła Zawodowa im. Józefa Dietla w Krakowie, Kraków 2011.

- Prędko R., *Dynamika ruchu turystycznego na szlakach pieszych Bieszczadzkiego Parku Narodowego w latach 2002–2003*, „Roczniki Bieszczadzkie” 2004, t. 12.
- Prędko R., *Ruch turystyczny w Bieszczadzkim Parku Narodowym w latach 2009–2011*, „Roczniki Bieszczadzkie” 2012, t. 20.
- Prószyńska-Bordas H., *Cechy ruchu turystycznego w Parku Narodowym Gór Stołowych i ich przemiany w okresie dziesięcioletnim w świetle badań ankietowych*, „Turystyka i Rekreacja” 2008, t. 4.
- Prószyńska-Bordas H., *Piesza turystyka studentów w wybranych parkach narodowych o charakterze górskim*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Turystyki i Ekologii w Suchej Beskidzkiej” 2012, nr 1.
- Sewerniak J., *Uczestnicy górskiej turystyki pieszej: charakterystyka społeczno-demograficzna i motywacyjna w świetle badań ankietowych*, [w:] *Pedagogika a rekreacja ruchowa w różnych środowiskach społeczno-zawodowych. Materiały konferencji naukowej*, „Monografie Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu” 1990, nr 287.
- Strategia rozwoju turystyki dla województwa podkarpackiego na lata 2007–2013*, Polska Agencja Rozwoju Turystyki SA, Warszawa 2006.
- Styperek J., *Linearne systemy penetracji rekreacyjnej*, Wydawnictwo Naukowe Bogucki, Poznań 2002.
- Styperek J., *Pieszne szlaki turystyczne w polskich parkach narodowych*, „Turyzm” 2011, vol. 11, nr 1.
- Szeremeta K., *Udostępnianie Bieszczadzkiego Parku Narodowego do zwiedzania i rozwój zrównoważonej turystyki w jego otulinie*, [w:] J. Rut, P. Rut (red.), *Aktywność turystyczno-rekreacyjna w obiektach dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2009.
- Turystyka w BdPN*. Dostępny w Internecie: http://www.bdpn.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=59&Itemid=54.
- Winiarski R., *Aktywność sportowa młodzieży*, „Medicina Sportiva” 1997, vol. 1, nr 2.
- Wnuk Z., *Turystyka na obszarach chronionych*, [w:] Z. Wnuk, M. Ziąja (red.), *Turystyka w parkach krajobrazowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2009.
- Wolański N., *Kultura fizyczna i wychowanie wobec zagrożeń ekologicznych i cywilizacyjnych*, [w:] B. Chmielowski (red.), *Nauki o kulturze fizycznej wobec wyzwań współczesnej cywilizacji. Materiały na konferencję z okazji 25-lecia AWF w Katowicach 16–18 czerwca 1995*, Akademia Wychowania Fizycznego, Katowice 1995.
- Zdebski J., Winiarski R., *Psychologia turystyki w Polsce. Stan obecny i perspektywy rozwoju*, „Folia Turistica” 1990, nr 1.

Żegleń P., *Zarządzanie turystyką na obszarach cennych przyrodniczo województwa podkarpackiego*, [w:] M. Jalinik (red.), *Turystyka na obszarach przyrodniczo cennych*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2010.

Strony internetowe

Bieszczadzki Park Narodowy – <http://www.bdpn.pl/>.

Stowarzyszenie Galicyjskie Gospodarstwa Gościnne „Bieszczady” – <http://www.bieszczady.podkarpackie.pl/>.

WALORY PUSZCZY BIAŁOWIESKIEJ W ASPEKTCIE TURYSTYKI AKTYWNEJ

ADVANTAGES OF THE BIAŁOWIEŻA FOREST IN THE ASPECT OF ACTIVE TOURISM

AGNIESZKA BŁASZCZAK, BOŻENA BEDNARSKA
UNIwersytet Przyrodniczy w Lublinie

Streszczenie

Turystyka aktywna jest manifestacją stylu życia współczesnego człowieka i środkiem do osiągnięcia przez niego różnych celów. Wzrastające obciążenie psychofizyczne związane z rozwojem cywilizacyjnym sprawia, że coraz więcej osób poszukuje wzmocnienia swojej kondycji za pomocą różnych form aktywności fizycznej, w tym turystycznej. Dlatego też w ostatnich latach obserwuje się coraz większe zainteresowanie różnymi formami turystyki aktywnej i wszystko wskazuje na to, że tendencja ta będzie się nadal utrzymywała.

Do uprawiania turystyki aktywnej poszukiwane są naturalne, dzikie i niezurbanizowane tereny o wyjątkowych walorach przyrodniczych i kulturowych. W większości stanowią one obszary parków narodowych, parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody, na terenie których rozwój turystyki musi być kompatybilny z przepisami o ochronie przyrody. Ograniczenia te sprawiają, że na obszarach chronionych, oprócz turystyki przyrodniczej, ekologicznej i kulturowej, rozwija się głównie turystyka aktywna i kwalifikowana, które stwarzają szansę rozwoju tych rejonów kraju.

Miejszem o unikatowych walorach przyrodniczych i kulturowych jest Puszcza Białowieńska. Jej największym bogactwem są naturalne lasy, będące siedliskiem wielu niespotykanych w innych okolicach gatunków roślin i zwierząt. Na terenie puszczy znajdują się interesujące elementy antropologiczne, które wkomponowane w naturalny sposób w środowisko przyrodnicze stanowią niezwykle klimat tego miejsca i znakomicie nadają się do uprawiania turystyki aktywnej.

Summary

Active tourism is a manifestation of a contemporary man's lifestyle and a means by which he can achieve different goals. The increasing psychic and physical strain connected with the civilization development causes that a increasing number of individuals turn to various forms of physical activity including tourism to strengthen their condition. Therefore, in recent years we have observed a growing interest in different forms of active tourism and there is every indication that this tendency will continue.

To do tourism, people look for natural, wild and non-urbanized areas with unique natural and cultural advantages. Most of them are national parks, landscape parks, and nature preserves, where the development of tourism has to be compatible with the environment protection regulations. Due to the above limitations, the protected areas are showing the development of not only natural, ecological and cultural tourism, but mainly active and qualified tourism, creating opportunities for the development of the regions of our country.

The Białowieża Forest is a place with unique natural and cultural advantages. Its greatest wealth are its natural forests which provide habitat for a number of rare plant and animal species that are not seen in other locations. The forest also has many interesting anthropological elements naturally embedded in the environment which constitute the unique climate of the place and are perfect for doing active tourism.

LITERATURA

- Bielawska I., Kiryluk H., Michałowski K., Rąkowski G., Ziółkowski R., *Turystyka w województwie podlaskim*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2001.
- Bołtromiuk A., Jakimiuk S., *Zintegrowana strategia rozwoju obszarów wiejskich regionu Puszczy Białowieskiej. Centralna część Krainy Żubra 2006–2013*, Agencja Wydawniczo-Edytorska EkoPress, Hajnówka 2006.
- Chocian G., Kotowska A., *Strategia rozwoju gminy Białowieża z uwzględnieniem turystyki na lata 2007–2013*, EKOTON, Białystok 2008.
- Gaworecki W.W., *Turystyka*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2007.
- Jalinik M., *Możliwości rozwoju turystyki uzdrowiskowej w gminie Białowieża*, [w:] M. Jalinik (red.), *Turystyka na obszarach przyrodniczo cennych*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2010.
- Jaroszewicz B., Okołów Cz., *Turystyka w Białowieskim Parku Narodowym*, [w:] J. Partyka (red.), *Użytkowanie turystyczne parków narodowych*, Instytut Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk, Ojcowski Park Narodowy, Ojców 2002.
- Kandefer W., *Promocja turystyki aktywnej a intensyfikacja przyjazdów do Polski*, [w:] T. Łobożewicz (red.), *Turystyka aktywna i kwalifikowana na obszarach chronionych. Materiały z konferencji naukowo-medycznej, Augustów, 16–17 września 2001 r.*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Warszawie, Warszawa 2001.
- Kubiak S., *Szlaki konne w Puszczy Białowieskiej*. Dostępny w Internecie: <http://www.galopuje.pl/konie,szlaki-konne-w-puszczy-bialowieskiej>.
- Kurek W., *Turystyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Łobożewicz T., Bieńczyk G., *Podstawy turystyki*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Warszawie, Warszawa 2001.
- Łobożewicz T., *Miejsce turystyki kwalifikowanej i aktywnej w całokształcie ruchu turystycznego*, [w:] T. Łobożewicz, R. Kogut (red.), *Turystyka aktywna. Turystyka kwalifikowana. Zbiór materiałów pokonferencyjnych*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Warszawie, Warszawa 1999.
- Merski J., Warecka J., *Turystyka kwalifikowana. Turystyka aktywna*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Warszawie, Warszawa 2009.
- Nordic Walking Park „Zielona Kraina Dobrych Wiatrów”*. Dostępny w Internecie: http://www.powiat.hajnowka.pl/ctrpb/trasy_nordic_walking.
- Okołów Cz., *Białowieski Park Narodowy*, Oficyna Wydawnicza Multico, Warszawa 2001.
- Ostabczuk B., *Plan rozwoju lokalnego gminy Hajnówka*, Urząd Gminy Hajnówka 2004.

- Panfiluk E., *Rozwój turystyki w Puszczy Białowieskiej*, „Ekonomia i Zarządzanie” 2010, vol. 2, nr 3
- Partyka J., *Turystyka w polskich parkach narodowych*, [w:] J. Partyka (red.), *Użytkowanie turystyczne parków narodowych*, Instytut Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk, Ojcowski Park Narodowy, Ojców 2002
- Polska Lista Dziedzictwa Światowego UNESCO*. Dostępny w Internecie: <http://visitkujawsko-pomorskie.pl/polska-lista-dziedzictwa-swiatowego-unesco,178,2,109.html>.
- Puszcza Białowieska na liście UNESCO!* Dostępny w Internecie: <http://www.national-geographic.pl/aktualnosci/pokaz/puszcza-bialowieska-na-liscie-unesco/>.
- Rąkowski G., *Koncepcja rozwoju turystyki na obszarze Krainy Żubra*, Stowarzyszenie Samorządów Euroregionu „Puszcza Białowieska”, Hajnówka 2004.
- Rąkowski G., *Przyrodnicze i kulturowe walory Puszczy Białowieskiej*, „Ochrona Środowiska i Zasobów Naturalnych” 2010, nr 42.
- Szlaki turystyczne piesze, samochodowe*. Dostępny w Internecie: www.turystyka.hajnowka.pl/ctrpb/szlaki_piesze.
- Szlaki turystyczne rowerowe*. Dostępny w Internecie: www.turystyka.hajnowka.pl/ctrpb/szlaki_rowerowe.
- Szpilko D., *Zagospodarowanie turystyczne obszarów chronionych regionu metropolitarne Białegostoku*, [w:] M. Jalinik (red.), *Turystyka na obszarach przyrodniczo cennych*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2010.
- Śmiały A., *Możliwości i ograniczenia rozwoju turystyki aktywnej i kwalifikowanej w Czarnorzecko-Strzyżowskim Parku Krajobrazowym*, [w:] Z. Wnuk, M. Ziąja (red.), *Turystyka w parkach krajobrazowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2009.
- Żemła M., *Turystyka kwalifikowana jako sektor działalności gospodarczej*, [w:] T. Łobożewicz, R. Kogut (red.), *Turystyka aktywna. Turystyka kwalifikowana. Zbiór materiałów pokonferencyjnych*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Warszawie, Warszawa 1999.

Strony internetowe

Galopuje.pl – <http://www.galopuje.pl/>.

Kujawsko-Pomorska Organizacja Turystyczna – <http://visitkujawsko-pomorskie.pl/>.

National Geographic Polska – <http://www.national-geographic.pl/>

Starostwo Powiatowe w Hajnówce – <http://www.powiat.hajnowka.pl/>.

SZANSE ROZWOJU TURYSTYKI EKOLOGICZNEJ W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM

THE ENVIRONMENTAL TOURISM DEVELOPMENT OPPORTUNITIES IN PROVINCE LUBLIN

ANNA MAZUREK-KUSIAK, JULIA WOJCIECHOWSKA-SOLIS, MARTA KULAWCZUK, JERZY KOPROŃ
UNIwersytet Przyrodniczy w Lublinie

Streszczenie

Artykuł dotyczy problematyki związanej z zagadnieniami ekoturystyki. Porusza zagadnienia związane z połączeniem aspektów ochrony środowiska z aktywnym uprawianiem różnych form turystyki wśród mieszkańców Lubelszczyzny. W opracowaniu są przedstawione wyniki badań przeprowadzone wśród mieszkańców regionu lubelskiego dotyczące świadomości proekologicznej. Próba badawcza wyniosła 154 osoby. Zgodnie z wynikami badań dla prawie połowy respondentów (48,05%) zrównoważony rozwój to współistnienie środowiska-gospodarki-społeczeństwa, czyli przedsiębiorstwa turystyczne powinny funkcjonować w sposób odpowiedzialny społecznie, koncentrując się na kluczowych obszarach związanych z życiem mieszkańców miasta, wsi i jednocześnie być odpowiedzialne ekologicznie. W promowaniu proekologicznych zachowań powinny przodować jednostki samorządu terytorialnego.

Summary

The article applies to issues related to ecotourism issues. Discusses the issues related to the combination of environmental aspects of active practicing various forms of tourism among residents of Lublin. In the paper are presented the results of research conducted among residents of Lublin region on environmental awareness, research sample was 154 people. According to the results of research for almost half of the respondents (48.05%) Sustainable development is the coexistence of environment-economy-society, in other words, tourism businesses should operate in a socially responsible way, focusing on the key areas related to the life of the inhabitants of the city, the countryside and at the same time be environmentally responsible. In promoting environmentally friendly behavior should lead the way local government units.

LITERATURA

Agenda 21, United Nations Conference on Environment & Development, 3–14 June 1992 in Rio de Janeiro, Brazil. Dostępny w Internecie: <http://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>.

Berdo J., *Zrównoważony rozwój. W stronę życia w harmonii z przyrodą*, Earth Conservation, Sopot 2006.

Kaspar C., *Management im Tourismus*, Verlag Paul Haupt, Bern – Stuttgart – Wien 1995.

Mapa wód i ukształtowania powierzchni województwa lubelskiego.

Dostępny w Internecie: http://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_lubelskie#mediaviewer/File:Lubelskie_mapa_fizyczna.png.

Rio Declaration on Environment and Development, United Nations Conference on Environment & Development, 3–14 June 1992 in Rio de Janeiro, Brazil.

Dostępny w Internecie: <http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-1annex1.htm>.

Sawicki B., Mazurek-Kusiak A.K., *Agroturystyka w teorii i praktyce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, Lublin 2010.

Woś B., *Ekoturystyka szansą zrównoważonego rozwoju terenów wiejskich*, „Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich” 2009, nr 5.

Wysokińska B., Krupa J., *Edukacja ekologiczna w rozwoju współczesnej turystyki*, [w:] II Konferencja Naukowo-Techniczna „Błękitny San”, 21–23 kwietnia 2005 r., Dynów. Dostępny w Internecie: http://pogorzedynowskie.pl/data/referaty/IIBS/ref_19_IIBS.pdf.

Zaręba D., *Ekoturystyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.

Strony internetowe

Polityka.org.pl – <http://www.polityka.org.pl/>.

WYBRANE WSKAŹNIKI ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU Z UWZGLĘDNIENIEM OBSZARÓW CHRONIONYCH W POWIECIE WŁODAWSKIM

SELECTED INDICATORS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT INCLUDING PROTECTED AREAS IN WŁODAWSKI DISTRICT

JULIA WOJCIECHOWSKA-SOLIS
UNIwersytet Przyrodniczy w Lublinie

Streszczenie

Artykuł przedstawia główne założenia koncepcji zrównoważonego rozwoju – międzynarodowe inicjatywy dotyczące rozwoju zrównoważonego, a także omówienie wskaźników zrównoważonego rozwoju z podziałem na łady: społeczny, gospodarczy, środowiskowy, instytucjonalno-polityczny. Szczegółowo zostały omówione wskaźniki dotyczące lesistości oraz powierzchni obszarów chronionych należące do wskaźników ładu środowiskowego w powiecie włodawskim. Dokonano porównania wskaźników powiatu włodawskiego w stosunku do wskaźników krajowych.

Summary

The article presents the main points of the concept of sustainable development – international initiatives on sustainable development; and a discussion of sustainable development indicators broken down on: social order, economic, environmental, institutional-political order. The indicators for reforestation of protected areas are discussed in details. Also the comparison of indicators between county Włodawa and Poland is made.

LITERATURA

- Bose A., Ramji A., Sigh J., Dholakia D., *A Case Study for Sustainable Development Action Using Financial Gradients*, „Energy Policy” 2012, vol. 1, nr 47.
- Lee C.K.M., Lam J.S.L., *Managing Reverse Logistics to Enhance Sustainability of Industrial Marketing*, „Industrial Marketing Management” 2012, vol. 41, nr 4.
- Mesjasz-Lech A., *Efektywność przedsięwzięć z zakresu gospodarki odpadami jako element oceny działań zmierzających do zrównoważonego rozwoju kraju*, „Ekonomia i Środowisko” 2013, nr 3.
- Qental N., Lourenço J.M., *References, Authors, Journals and Scientific Disciplines Underlying the Sustainable Development Literature: A Citation Analysis*, „Scientometrics” 2012, vol. 90, nr 2.
- Sawicki B., *Agroturystyka w aktywizacji obszarów wiejskich*, Wydawnictwo InterGraf, Międzyrzec Podlaski 2007.

Stenis J., *Enviromental Optimisation in Fractionating Industrial Waste Using Contribution Margin Analysis as a Sustainable Development Tool*, „Environment, Development and Sustainability” 2005, vol. 7, nr 3.

Statystyczne Vademecum Samorządowca 2012, Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2013.

Województwo lubelskie. Podregiony, powiaty, gminy 2012, Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2013.

Wskaźniki zrównoważonego rozwoju Polski, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice 2011.

Zielińska A., *System wskaźników rozwoju zrównoważonego i ekorozwoju dla obszarów przyrodniczo cennych*, „Ekonomia i Środowisko” 2013, nr 3.

Strony internetowe

Informacja Turystyczna Włodawa – <http://www.napolesie.pl/>.

Starostwo Powiatowe we Włodawie – <https://powiatwlodawski.pl/>.

POMNIKI PRZYRODY W LUBLINIE ORAZ ICH POPULARNOŚĆ WŚRÓD MIESZKAŃCÓW

MONUMENTS OF NATURE IN LUBLIN AND THEIR POPULARITY AMONG RESIDENTS

ANNA MAZUREK-KUSIAK
UNIwersytet Przyrodniczy w Lublinie

Streszczenie

Celem artykułu jest prezentacja pomników przyrody, które są w Lublinie objęte ochroną i które jednocześnie są cennymi pamiątkami kultury i historii Lubelszczyzny, a które również odgrywają dużą rolę w krzewieniu turystyki przyrodniczo-kulturowej. Badania przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego oraz obserwacji. W Lublinie występuje 45 drzewiastych pomników przyrody, w tym 36 pojedynczych drzew, 5 grup drzew i 4 szpalery drzew. Najbardziej rozpoznawalnym pomnikiem przyrody w Lublinie jest topola czarna zwana popularnie „Baobabem” rosnąca na placu Litewskim.

Summary

The paper shows the monuments of nature, which are protected in Lublin. The monuments of nature are valuable culture souvenirs and history of the Lublin region, as well as play a big role in promotion cultural and natural tourism. The study was performed by a diagnostic survey and observation. In Lublin there are 45 woody nature monuments, including 36 individual trees, 5 groups of trees and 4 rows of trees. The most recognizable monument of nature in Lublin is black poplar, popularly known as “Baobab”, which grows on the Litewski square.

LITERATURA

- Fijałkowski D., *Ochrona przyrody i środowiska na Lubelszczyźnie*, Lubelskie Towarzystwo Naukowe, Lublin 2003.
- Kawałko P., Nestorowicz Z., *Lublin. Przewodnik*, Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej GAUDIUM, Lublin 2014.
- Krüger M., *Turystyczna encyklopedia Polski*, Wydawnictwo Pascal, Bielsko-Biała 2007.
- Lodzińska E., *Polska niezwykła*, Wydawnictwo Demart, Warszawa 2008.
- Lubelski baobab*. Dostępny w Internecie: http://teatrn.pl/leksykon/node/3472/lubelski_baobab.
- Łukasiewicz A., *Dobór drzew i krzewów dla zieleni miejskiej środkowo-zachodniej Polski*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 1995.

- Mazurek-Kusiak A., *Rola władz samorządowych w kreowaniu wizerunku miasta Lublin*, „Ekonomiczne Problemy Usług” 2010, nr 53.
- Mikołajko-Rozwałka A., Pachoł D., *Pomniki przyrody miasta Lublina i okolic*, Liga Ochrony Przyrody, Lublin 2008.
- Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej*, [w:] *Ochrona środowiska 2013*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2013.
- Sawicki B., Mazurek-Kusiak A., *Rola dóbr kulturowych i przyrodniczych w rozwoju turystyki w gminie Kazimierz Dolny*, „Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych” 2009, zeszyt 542, , cz. II.
- Szafera W., *Ochrona przyrody i jej zasobów. Problemy i metody, t. 2*, Polska Akademia Nauk, Kraków 1965.
- Tyralska-Wojtycza E., *Formy ochrony przyrody w Polsce*, Wydawnictwo „Biologia w Szkole”, Kraków 1998.
- Uchwała nr 598/XXIV/2012 Rady Miasta Lublin z dnia 18 października 2012 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Województwa Lubelskiego 2012, poz. 3849).
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (DzU 2004 nr 92, poz. 880 ze zm.).
- Wykaz obiektów objętych ochroną znajdujących się w granicach miasta Lublina stan na styczeń 2008 r.* Dostępny w Internecie: <http://um.lublin.eu/markaeko/index.php?t=210&id=114485>.
- Zarządzenie ministra leśnictwa i przemysłu drzewnego z dnia 3 grudnia 1981 r. w sprawie uznania za rezerваты przyrody (MP 1981 nr 29, poz. 271).

Strony internetowe

Główny Urząd Statystyczny – <http://stat.gov.pl/>.

Internetowy System Aktów Prawnych (ISAP) – <http://isip.sejm.gov.pl/>.

Teatrnn.pl – <http://teatrnn.pl/>.

DZIAŁANIA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH W ZAKRESIE ROZWOJU TURYSTYKI NA OBSZARACH PRAWNIE CHRONIONYCH

THE ACTIVITIES OF NGOs IN THE DEVELOPMENT OF TOURISM IN AREAS PROTECTED BY LAW

MARTA KULAWCZUK, AGATA KOBYŁKA
UNIwersytet Przyrodniczy w Lublinie

Streszczenie

W opracowaniu zostają poruszone zagadnienia związane z rolą organizacji pozarządowych w rozwoju turystyki lokalnej na obszarach chronionych. Problematykę tę omówiono na przykładzie działalności Lokalnej Grupy Działania „Dolina Wieprza i Leśnym Szlakiem” w Lubartowie w zakresie realizacji inwestycji finansowanych ze środków unijnych w latach 2011–2013. Przeanalizowano zestawienia wniosków o dofinansowanie w ramach działań: „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”, „Odnowa i rozwój wsi”, „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” oraz „Małe projekty”. Zebrane wyniki pokazują, że działalność organizacji typu non profit ma zasadnicze znaczenie w rozwoju turystyki na obszarach prawnie chronionych oraz w lokalnej gospodarce. Promocja regionów przyrodniczo cennych z wykorzystaniem funduszy unijnych stwarza dogodne warunki do rozwoju turystyki zrównoważonej i racjonalnego wykorzystania dostępnych zasobów.

Summary

The study will be discussed issues related to the role of NGOs in the development of local tourism in protected areas. These issues were discussed at the example of the Local Action Group “Hog Valley and Forest Trail” in Lubartów in the implementation of investment projects financed from EU funds in 2011–2013. In this article analyzed the statement of proposals for funding under the areas of: Creation and development of micro-enterprises, renewal and rural development, diversification into non-agricultural activities and small project. The results suggest that the activities of non-profit organizations is essential in the development of tourism in legally protected areas and in the local economy. Promotion of environmentally valuable areas using EU funds creates favorable conditions for sustainable tourism development and rational use of available resources.

LITERATURA

Czajkowski M., Pawłowska E., *Wsparcie finansowe rozwoju turystyki w Polsce z funduszy unijnych na lata 2007–2013*, [w:] S. Bosiacki (red.), *Gospodarka turystyczna w XXI wieku. Problemy i perspektywy rozwoju w skali regionalnej i lokalnej*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, Poznań 2008.

- Dąbrowska M., *Uwarunkowania ochrony przyrody jako atrakcji turystycznej*, [w:] M. Jalinik (red.), *Turystyka na obszarach przyrodniczo cennych*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2010.
- Dobre praktyki w zakresie rozwoju turystyki i agroturystyki w ramach PROW 2007–2013*, Polska Federacja Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne”, Warszawa 2011.
- Fedyk W., *Zmiany w systemie organizacyjnym zarządzania turystyką w Polsce*, [w:] K. Mazurek-Łopacińska (red.), *Problemy zarządzania sferą kultury i turystyki*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 1999.
- Gołębski G. (red.), *Kompendium wiedzy o turystyce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa – Poznań 2002.
- Jewtuchowicz A., *Dynamika rozwoju terytorialnego a proces restrukturyzacji gospodarczej*, [w:] A. Zalewski (red.), *Aktualne problemy gospodarki lokalnej. Monografie i Opracowania nr 414*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 1996.
- Jędrzejczyk I., *Ukształtowania ekonomiczne i społeczne działalności organizacji pozarządowych na rzecz rozwoju turystyki*, [w:] B. Sawicki, A. Nizioł, M. Obodyński (red.), *Rola organizacji pozarządowych w rozwoju i promocji turystyki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2012.
- Kruczek Z., Walas B., *Promocja i informacja turystyczna*, Wydawnictwo PROKSENIA, Kraków 2004.
- Leś E., *Organizacje społeczne. Studium porównawcze*, Fundusz Współpracy – Program Phare: Dialog Społeczny NGO’s, Warszawa 1998.
- Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2008–2015. Obszar Lokalnej Grupy Działania „Doliną Wieprza i Leśnym Szlakiem”*. Dostępny w Internecie: <http://www.lgd-lubartow.org.pl/UserFiles/File/LSR/2014/LSR20140527.pdf>.
- Plany wdrażania LSR na obszarze gmin tworzących partnerstwo. Obszar działania LGD „Doliną Wieprza i Leśnym Szlakiem”*. Dostępny w Internecie: <http://www.lgd-lubartow.org.pl/UserFiles/File/dokumenty/Plany%20wdrazania%20LSR%20na%20teren%20gmin%20tworzacych%20partnerstwo%20-%202010%20-.pdf>.
- Polskie parki narodowe. Na weekend*, Wydawnictwo Pascal, Bielsko-Biała 2007.
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013*, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2009.
- Sawicki B., Mazurek-Kusiak A.K., *Rola dóbr kulturowych i przyrodniczych w rozwoju turystyki w gminie Kazimierz Dolny*, „Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych” 2009, z. 542.
- Statut Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania „Doliną Wieprza i Leśnym Szlakiem”*. Dostępny w Internecie: http://www.lgd-lubartow.org.pl/UserFiles/File/2009/Statut/Statut_Stowarzyszenia_LGD.pdf.

Wojciechowska-Solis J., *Rola organizacji pozarządowych w promocji turystyki kulturowej na przykładzie gminy Urzędów w województwie lubelskim*, [w:] B. Sawicki, A. Nizioł, M. Obodyński (red.), *Rola organizacji pozarządowych w rozwoju i promocji turystyki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2012.

Strony internetowe

GIS-Expert Sp. z o.o. – <http://www.gis-expert.pl/>.

Główny Urząd Statystyczny – <http://stat.gov.pl/>.

Starostwo Powiatowe w Lubartowie – <http://www.powiatlubartowski.pl/>.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Doliną Wieprza i Leśnym Szlakiem”
– <http://www.lgdlubartow.org.pl/>.

ROLA OBSZARÓW PRAWNIE CHRONIONYCH W KSZTAŁTOWANIU STRUKTURY MIASTA ORAZ ICH WPŁYW NA JAKOŚĆ ŻYCIA MIEJSKIEGO

*THE ROLE OF PROTECTED AREAS IN THE CITY SHAPING
AND ITS IMPACT ON QUALITY OF CITY LIFE*

ANNA SAWICKA

UNIwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

MICHAŁ FILIPOWICZ

POLITECHNIKA WROCLAWSKA

Streszczenie

Zasadniczym celem ochrony prawnej jest waloryzacja przestrzeni i uznanie wartości z nią związanych. Na terenie miast są to wartości kulturowe i przyrodnicze, które stanowią podstawę planowania i kształtowania tkanki miejskiej. Ochrona strefowa zapewnia zminimalizowanie zagrożeń wewnętrznych, lecz nie chroni przed negatywną presją czynników zewnętrznych. Dlatego też zakres ochrony prawnej powinien zostać uzupełniony o elementy scalające cenne strefy. System miejski charakteryzuje się złożonością struktur o efekcie synergicznym. Powinien funkcjonować na zasadzie harmonii i kooperacji, wyznaczając wspólne priorytety oparte na trwałych wartościach. Ogólnie rozumiany rozwój powinien opierać się na prostej relacji człowiek – przestrzeń wpływającej bezpośrednio na jakość życia, relacje społeczne, środowisko miejskie i naturalne, planowanie i projektowanie miast, edukację, kulturę i progres gospodarczy.

Summary

The fundamental object of legal protection is a space valorization and protection of its value. In the city area this cultural and environmental values makes a point of reference of spatial planning and shaping the structure. Zonal protection provides the internal threats mitigation but do not protect from the negative impact of external factors. Wherefore the area of legal protection ought to be complemented with the integrative constituents of valuable areas. The urban system is distinguished by the complexity of structures with synergistic effect. The system ought to function on the basis of harmony and cooperation by setting common priorities based on the long-term values. Broadly defined development ought to rely on the simple interaction man – space which impacts directly on the quality of life, social relations, urban and natural environment, city planning and designing, education, culture and the economic progress.

LITERATURA

Bertaud A., Richardson H.W., *Transit and Density: Atlanta, The United States and Western Europe*, [w:] H.W. Richardson, Ch.-H. Ch. Bae (red.), *Urban Sprawl in Western Europe and the United States*, Ashgate Pub Ltd, Ashgate 2004.

- Blazy R., *Jakość terenów przyrodniczo chronionych w kontekście planów zagospodarowania przestrzennego*, „Czasopismo Techniczne” 2007, z. 14. Architektura, z. 7-A.
- Cities in Transition. World Bank Urban and Local Government Strategy*, The World Bank Infrastructure Group Urban Development, The International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank, Washington 2000.
- Drapella-Hermansdorfer A., *Urbanizacja przyrody – przyroda w kompozycji obszarów zurbanizowanych*, [w:] *Struktura i funkcjonowanie systemów krajobrazowych: metaanalizy, modele, teorie i ich zastosowania*, „Problemy Ekologii Krajobrazu” 2008, vol. 21.
- Gehl J., *Miasta dla ludzi*, Wydawnictwo RAM, Kraków 2014.
- Gliwiński M., *System przyrodniczy miasta. Czym jest i po co?* Dostępny w Internecie: <http://urbnews.pl/system-przyrodniczy-miasta-czym/>.
- Kukliński A., *Europejski kontekst przekształceń polskiej przestrzeni*, [w:] J. Kołodziej-ski (red.) *Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju „Polska 2000 Plus”*, hipoteza, t. I, Centralny Urząd Planowania, Warszawa 1995.
- Landry Ch., *Kreatywne miasto*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2013.
- Nowacka-Rejzner U., *Planowanie przestrzenne a obszary cenne przyrodniczo w obszarach wybranych miast Małopolski*, „Czasopismo Techniczne” 2011, z. 10. Architektura, z. 1-A.
- Polska przekroczyła średnią UE zarejestrowanych aut na 1000 mieszkańców*. Dostępny w Internecie: http://wyborcza.biz/biznes/1,100969,16138602,Polska_przekroczyła_srednia_UE_zarejestrowanych_aut.html.
- Polski J., *Systemowe planowanie przestrzenne a ochrona środowiska*, „Czasopismo Techniczne” 2007, z. 17. Architektura, z. 7-A.
- Radziejowski J., *Rozprzestrzenianie się miast – czy można sterować przestrzenią miejską?* Dostępny w Internecie: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:0RmTTnu6LJIJ:www.ekoedu.uw.edu.pl/download/wyklady/Radziejowski_rozp_miast.doc+&cd=3&hl=pl&ct=clnk&gl=pl.
- Raszeja E., *Bariery w zarządzaniu krajobrazem kulturowym na obszarach chronionych Wielkopolski*, „Zarządzanie krajobrazem kulturowym. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego Polskiego Towarzystwa Geograficznego” 2008, nr 10.
- Rykwert J., *Pokusa miejsca. Przeszłość i przyszłość miast*, Międzynarodowe Centrum Kultury, Kraków 2013.
- Sadowski W., *Podstawy ogólnej teorii systemów*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1978.
- Sarzyński P., *A mogło być pięknie*, „Polityka” 2014, nr 30.
- Springer F., *Wanna z kolumnadą. Reportaż o polskiej przestrzeni*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2013.
- Tabernacka M., *Urbanizacja a obszar działań administracji publicznej*, [w:] J. Supernat (red.), *Między tradycją a przyszłością w nauce prawa administracyjnego*.

Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Janowi Bociowi, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2009.

Trammer H. (oprac.), „*Dobrze mieszkać w Lublinie*”. *Stanowisko Rady Kultury Przestrzeni przy Prezydencie Miasta Lublin w kwestii polityki na rzecz zatrzymania wyludniania się Lublina*, Lublin, 11 stycznia 2012.

Trzyna T., *Natural Neighbors, How Protected Areas Can Work with Museums and similar Institution to Encourage Urban People to Experience and Understand Nature*, InterEnvironment Institute, International Union for Conservation of Nature, World Commission on Protected Areas, Santa Monica 2014.

Walkowicz T., *Spoleczne i ekologiczne aspekty tworzenia i utrzymania terenów zieleni miejskiej*, Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych. Dostępny w Internecie: <http://www.zb.eco.pl/inne/lokalne/fwie.htm>.

Zielińska A., *Konkurencyjność obszarów przyrodniczo cennych*. Dostępny w Internecie: http://mikroekonomia.net/system/publication_files/705/original/16.pdf?1315212440.

Akty prawne

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (DzU 2004 nr 92, poz. 880 ze zm.).

Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne (DzU 2001 nr 115, poz. 1229 ze zm.).

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (DzU 2003 nr 162, poz. 1568 ze zm.).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o zmianie ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska oraz o zmianie niektórych ustaw (DzU 1997 nr 133, poz. 885 ze zm.).

WSPÓŁWYSTĘPOWANIE WALORÓW PRZYRODNICZYCH JAKO ŹRÓDŁO KONFLIKTU W ROZWOJU TURYSTYKI I PROBLEM W TURYSTYCE EDUKACYJNEJ NA OBSZARACH CHRONIONYCH NA PRZYKŁADZIE MORSKIEGO PARKU NARODOWEGO ZAKINTHOS

*COEXISTENCE OF ENVIRONMENTAL ATTRACTIONS AS A SOURCE
OF CONFLICT IN TOURISM DEVELOPMENT AND OBSTACLE
FOR TOURISM EDUCATION IN PROTECTED AREAS – THE
NATIONAL MARINE PARK OF ZAKYNTHOS CASE STUDY*

ANNA DŁUŻEWSKA

UNIwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

MACIEJ DŁUŻEWSKI

UNIwersytet Warszawski

Streszczenie

Występowanie walorów przyrodniczych, zwłaszcza takich o „usankcjonowanej” wartości, uznawane jest powszechnie za duży atut w rozwoju turystyki. Walory przyrodnicze stanowią niejednokrotnie rdzeń produktu turystycznego, przyciągając turystów w takie a nie inne miejsce. Badania wskazują jednak, że w niektórych przypadkach walory przyrodnicze, w oczach przedstawicieli branży turystycznej, stanowią nie atut, lecz przeszkodę w rozwoju turystyki. W artykule autorzy przeanalizowali taką sytuację na przykładzie Wysp Jońskich. Utworzenie Morskiego Parku Narodowego Zakynthos stało się tam zarzewiem konfliktu między przedstawicielami parku a branżą turystyczną. Wyniki badań wskazują, że w przypadku konfliktu na linii rozwój turystyki – ochrona przyrody najważniejsza w edukacji turystycznej powinna być odpowiednia edukacja przedsiębiorców i lokalnego społeczeństwa (wykazanie długofalowych korzyści, jakie daje ochrona walorów przyrodniczych), a dopiero później edukacja turystów. Edukacja ta nie jest jednak łatwa w sytuacji, gdy walory przyrodnicze „konkurują” z innymi, np. 3xS (*Sea* – morze, *Sun* – słońce, *Sand* – piasek).

Summary

The environmental attractions (especially those ones of legitimate status) are mostly seen as an advantage in tourism development. They often constitute a core of tourism product, being a decisive argument for tourists to visit a particular destination. The research shows however that in some cases, the environmental attractions are seen by local stakeholders as an obstacle for tourism development. In the article authors describes an example of such case from Ionian Islands. The creation of National Marine Park of Zakynthos become a source of conflict between park representatives and tourism stakeholders. The research results shows that in case of conflict between tourism development and the protection of environment, the proper education should be addressed first to the stakeholders and local population (showing the long term profits from environmental protection), and only after this, it could be done for tourists. Such education will not be easy, especially in cases when environmental attractions are in competition with 3xS (Sea, Sun, Sand).

LITERATURA

- Babbie E., *Badania społeczne w praktyce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003.
- Behrens D.A., Bednar-Friedl B., Getzner M., *Sustainable Management of an Alpine National Park: Handling the Two-Edged Effect of Tourism*, „Central European Journal of Operations Research” 2009, vol. 17, nr 3.
- Cohen E., *The Sociology of Tourism Approaches, Issues, and Findings*, „Annals Review of Sociology” 1984, vol. 10.
- Deng J., King B., Bauer T., *Evaluating Natural Attractions for Tourism*, „Annals of Tourism Research” 2002, vol. 29, nr 2.
- Dłużewska A., *Environmental And Socio-Cultural Dysfunctions Generated by Mass Tourism: The Case of Mazuria Lakes – Poland*, [w:] *Sixth World Conference for Graduate Research in Tourism, Hospitality and Leisure, 24–29 April 2012 in Fethiye, Turkey*, „Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research” 2012, vol. 32, nr 2.
- Dłużewska A. (red.), *Nowe wyzwania edukacji turystycznej. Turystyka w obszarach odmiennych kulturowo i przyrodniczo cennych. Turystyka osób niepełnosprawnych*, Szkoła Wyższa Przymierza Rodzin, Warszawa 2011.
- Dłużewska A., *Spoleczno-kulturowe dysfunkcje turystyczne w krajach islamu*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009.
- Eagles P.F.J., McCool S.F., *Tourism in National Parks and Protected Areas: Planning and Management*, Commonwealth Agricultural Bureau International (CABI), Wallingford 2000.
- Hall C.M., Boyd S., *Nature-Based Tourism in Peripheral Areas: Introduction*, [w:] C.M. Hall, S. Boyd (red.), *Nature-Based Tourism in Peripheral Areas*, Channel View Publications, Clevedon 2005.
- Huijbens E.H., *Turystyka w obszarach przyrodniczo cennych*, [w:] A. Dłużewska (red.), *Nowe wyzwania edukacji turystycznej. Turystyka w obszarach odmiennych kulturowo i przyrodniczo cennych. Turystyka osób niepełnosprawnych*, Szkoła Wyższa Przymierza Rodzin, Warszawa 2011.
- Making Tourism More Sustainable. A Guide for Policy Makers*, United Nations Environment Programme and World Tourism Organization, Paris – Madrid 2005.
- Our Common Future*, World Commission on Environment and Development, Oxford University Press, Oxford 1987.
- Saarinen J., *Traditions of Sustainability in Tourism Study*, „Annals of Tourism Research” 2006, vol. 33, nr 4.
- Shafer E.L., Choi Y., *Forging Nature-Based Tourism Policy Issues: A Case Study in Pennsylvania*, „Tourism Management” 2006, vol. 27, nr 4.
- Sztumski J., *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1984.

Thompson J.D., Tuden A., *Strategies, Structures and Processes of Organizational Decision*, [w:] J.D. Thompson, P.B. Hammond, R.W. Hawkes, B.H. Junker, A. Tuden (red.), *Comparative Studies in Administration*, Garland Publishing, New York 1987.

Strony internetowe

The Association of Greek Tourism Enterprises (SETE) – <http://sete.gr/EN/Home/>.
The National Marine Park of Zakynthos – <http://www.nmp-zak.org/>.

KOMUNIKAT MINISTRA NAUKI I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO
z dnia 4 września 2012 r.

w sprawie kryteriów i trybu oceny czasopism naukowych

- do oceny każdej publikacji powołuje się co najmniej dwóch niezależnych recenzentów spoza jednostki naukowej afiliowanej przez autora publikacji;
- w przypadku publikacji w języku obcym co najmniej jeden z recenzentów jest afiliowany w instytucji zagranicznej mającej siedzibę w innym państwie niż państwo pochodzenia autora publikacji;
- autor lub autorzy publikacji i recenzenci nie znają swoich tożsamości (tzw. *double-blind review proces*); w innych rozwiązaniach recenzent musi podpisać deklarację o niewystępowaniu konfliktu interesów, przy czym za konflikt interesów uznaje się zachodzące między recenzentem a autorem bezpośrednie relacje osobiste (pokrewieństwo do drugiego stopnia, związki prawne, związek małżeński), relacje podległości zawodowej lub bezpośrednią współpracę naukową w ciągu ostatnich dwóch lat poprzedzających rok przygotowania recenzji;
- recenzja ma formę pisemną i zawiera jednoznaczny wniosek recenzenta dotyczący dopuszczenia artykułu do publikacji lub jego odrzucenia;
- kryteria kwalifikowania lub odrzucenia publikacji i ewentualny formularz recenzji są podane do publicznej wiadomości na stronie internetowej czasopisma lub w każdym numerze czasopisma;
- nazwiska recenzentów poszczególnych publikacji lub numerów wydań czasopisma nie są ujawniane; raz w roku czasopismo podaje do publicznej wiadomości listę współpracujących recenzentów.